

TÖÖLISKOJA TEATAJA

TÖÖLISVANEMATE JA NÕUKOGUDE HÄALEKANDJA

Detsember 1938

Nr. 12

2. AASTAKÄIK

SISU: 1. L. Metslang: Rahvamaja küsimus. 2. Raamatunädala puhul. 3. L. Johanson: Tööliskorterite kriisi lahendamisest. 4. Töölisküsimusi Riigivolikogus. 5. Töövahetalitus. 6. A. Offenbach: Võitlus üstöö kom-penseerimise eest. 7. A. Renning: Tööliskond ja ratsionaliseerimine. 8. Komisjon lõpetas töö. 9. Ülevaade Tööliskoja tegevusest. 10. Käitiste elu. 11. Mitmesugust. 12. Nõuandenurk.

Põhjamaade kutseühingute juhid Tallinnas.

Vasakult: L. Evensen, Norra keskliidu sekretär, A. Lindberg, Rootsi keskliidu esimees ja Eestis surnud C. Jensen, Taani keskliidu esimees.

Käitiste aruanded

septembri-novembrikuu eest palume töölisvanemaid tagasi saata, hiljemalt 15. skp.

R. Koppelmani

protsess A-s. Lutheri vastu töölepingu ülesütlemise tühistamiseks lõppes jaoskonnakohtus Koppelmani võiduga. Käitis on aga edasi kaevanud. Samuti kaotas käitis protsessi Riigikohtus, kus administratiivosakond tunnistas seadusepäraseks tööinspektori korralduse Koppelmani vallandamise tühistamiseks. Hoolimata sellest ei lastud Koppelmani sisse käitise väravast ei tööle ega töölisnõukogu asju ajama.

Tellijatele

Käesoleva numbriga lõpeb meie ajakirja teine aastakäik. Palume lahkesti tellimised uuendada ja aegsasti mõelda ka kollektiivtellimiste uuendamisele. Ajakirja tellimishind on endine.

Talitus.

Pärnu sadamatöölised

näevad vaeva Töötülide Lahendamise Komisjoni soodustuste täitmisega. Otsust rikutakse mitmes suhtes ja süüdlasi ikka ei saa võtta vastutusele. Kõigepealt on otsuses öeldud, et tööliste esindajaid tuleb tööle võtta esimeses järjekorras. Sellest hoolimata püütakse töölevõtmisel tööliste esindajale ära ütelda. Sellekohane kaebus on küll esitatud tööinspektoreile ja tema poolt edasi toimetatud jaoskonna kohtunikule, kohtunik lõpetas asjatoimetuse. Sadamatöölised nõudel lubas tööinspektor asja uuesti üles võtta. Pealeselle rikutakse otsuses ettenähtud tööhindu sellega, et konosseendis ei märgita õiget kauba hulka, vaid väiksemat, ja selle järgi ka maksetakse töötasud laadimisel; sellest aga tekib vahe konossemeni ja tollideklaratsiooni vahel. Vanem tööinspektor leidis, et kuna asi on kahtlane, siis see kahtlus on tööandja kasuks ja saatis asjatoimetuse Pärnu 1. jaoskonna kohtniku kätte — lõpetamiseks.

15. nov. oli Riigikohtus arutusel Pärnu Sadamatöölise Ühingu kaebus laevameeskondade töötamise vastu laadimis- ja lossimistöodel, mis käib sadamaseaduse selge teksti vastu, kus on ette nähtud, et nendel töodel võivad töötada ainult sadamakapteni juures registreeritud sadamatöölised. Protsessi Riigikohtus kaotasid töölised.

Lutheri töölisvanema äpardunud seletus ajakirjanduses.

„Esmaspäev“ nr. 248 ilmus kirjutus Bedaux-süsteemist, kus toodi ära ka Lutheri töölisvanema Siigi seletus Bedaux mõju kohta tööliste olukorrale. Siig arvas, et Bedaux mõjus kaasa õiglasema tasu saamise kasuks, et alul oli nurinat rohkem, nüüd aga ollakse juba harjunud jne. See seletus ajas Lutheri töölised ärevile ja töölisvanemad sõna otsees mõttes „piirati sisse“, nõudes õiendust.

Tööliste nõudmisel saatis töölisnõukogu „Esmaspäevale“ järgmise õienduse:

Ei vasta tõele, et „B“ hind kuskil jaoskonnas tõuseks 0,9 sendini. Samuti ei vasta tõele, et Lutheri tänavukevadise töötüli puhul oleks vabriku valitsus tõstnud „B“ väärtust. Ühtlasi teatab Lutheri töölisnõukogu, et nõukogu liige Siig andis oma seletuse, mis käesolevas kirjutises on ära toodud, ilma nõukogu teadmata ja nõusolekuta, millega A-s. A. M. Lutheri töölisnõukogu ei ühine. Nõukogu liikme Siigi seletuses toodud ebaõiged andmed õiendab nõukogu liige Siig samas lehes eraldi.

Kaastöölisele!

Terava ruumipuuduse tõttu meie ajakirjas palume lugupeetud kaastöölisi oma kirjutised võimalikult kokku suruda ja lühidalt esitada.

Toimetus.

Kaubandus-tööstuskoda Tööliskojade algatuse vastu.

Töötülide lahendamise seaduse muutmise asjus.

Kaubandus-tööstuskoda ei ole päri Tööliskojade ettepanekuga Töötülide lahendamise seaduse muutmiseks. Seni vaieldi Tööliskojade algatuse vastu „Rahva Sõna“ ringkondade poolt, põhjendades sellega, et ettepanek oleval kasulik töösturitele, nüüd selgub, aga, et just töösturid ise ei ole asjaga rahul.

„Kaubandus-tööstuskoda Teataja“ kordab „Rahva Sõna“ juttu „minimaalpalkadest“, olgugi et koja ettepanek taotleb hoopis midagi muud — nimelt palgaolude ühtlustamist üle tööstusharu.

Kui komisjoni otsus on kehtiv terve tööstusharu või selle osa kohta, kuidas on siis võimalik, et osas käitistes „maksavad maksimaalpalgad, teistes aga minimaalpalgad“, ja mida K.-t. Teataja mõtleb siin maksimaal- ja minimaalpalkade all?

Oleme kindlad, et meie ettepaneku asjalik arutamisel selgub, et see on vältimatu vahend lahendamise korra kohaldamiseks elunõuetele

Ratsionaliseerimise Komitee seaduse kava

saadeti Majandusministeeriumi poolt Tööliskojale uuesti seisukohavõtmiseks. Tööliskojade esindaja ettepanekud ei ole leidnud arvestamist; võeti vastu ainult järgmised tähtsamad parandused: komitee peab valvama, et ratsionaliseerimine oleks kooskõlas tööturu olukorraga ja rahva tervishoiuga; vastavate huviringkondade, sellega ka tööliste, esindajad võtavad osa eriküsimuste uurimiseks moodustatavate komisjonide tööst. Neid parandusi ei tunnistanud Tööliskoda küllaldasteks. Majandusministeeriumile on teatatud, et eelnou esitatud kujul ei anna küllaldast tagatist töölisnõukonna ja rahvamajanduse huvide silmaspidamiseks. Nimelt leiavad komitee pidurdavad ja kontrollivad funktsioonid esitatud eelnõus üldiselt vähe tähelepanu (nii jäi välja ettevõtete kandevõime uurimine), samuti ei võimalda eelnõu töölisnõukonnale kuigi olulist kaasaraakimist komitee tegevuse juhtimisel.

Tööliskoja Teataja

Tööliskoja häälekandja

DETSEMBER 1938

Nr. 12

II aastakäik

Tellimishind: aastas . . Kr. 1.50 1/2 aastas. „ —.75 1/4 „ . „ —.40 Üksiknumber 15 s.	Ilmub kord kuus, vähimalt 24 lhk. suuruses. Tegev toimetaja koja peasekretär Lui Metslang. Toimetus ja talitus: Tallinnas, Toompst. 17a—13, telefon 470-36. Toimetaja kõnetunnid äripäeviti, välja arvatud laupäev, kella 5—7 õhtul.	Kuulutuste hind: lehek. . Kr. 30.— 1/2 lehek. „ 15.— 1/4 „ . „ 8.— 1/8 „ . „ 5.—
--	---	---

Rahvamaja küsimus

L. Metslang

Töölismajadel (rahvamajadel) on töölislükkumise arengus suur osatähtsus. Tugeva tööliste isetegevusega riikides on arenenud töölismajade võrk tihedaks, mis pidevalt täieneb. Näiteks on Soomes töölislükkumise teenistuses ca 1000 töölismaja, mida peetakse Soome töölislükkumise põliseks raudvaraks. Need majad on püstitatud kõigi töölisorganisatsioonide kaastoimel peamiselt tööliste rahadega, kuid tõhusat ainelist abi selleks on saadud ka omavalitsustelt ja edumeelselt ühistegevuselt.

Teadagi töölismajade ehitamist Soomes on soodustanud see asjaolu, et seal töölistel on võinud kasutada pikemat aega isetegevuse vabadusi ja arendada ka oma majanduslikke organisatsioone, olgu need kutseühingud, kooperatiivid, töölispangad, ajalehed jne. Nende organisatsioonide rahadega peamiselt ongi ehitatud Soomes tööliste rahvamajasid.

Sama pilti töölismajade arengust näeme teisteski demokraatlikkudes riikides, nagu Inglismaal, Šveitsis, Belgias, Skandinaavias ja mujal.

Kutseühingute ja muu vaba töölislükkumise hoogus areng töölismajade, resp. rahvamajadeta on võimatu ja seepärast on sellele osutatud välismaadel suurt tähelepanu.

Kui jälgida Eesti kutseühingulise liikumise kujunemist, siis nähtub, et töölismaja resp. rahvamaja küsimus tõusis varakult päevakorrale.

1909. a. on koondunud Tallinnas, Toom-Kuninga uul. nr. 20 üürimajasse n.-n. „ühisuste korterisse 9 tööliste kutseühingut, kes arendavad võrdlemisi elavat tegevust. Nende kutseühingute koostoimel ilmub 1909. a. ka poliitiline, majanduslik, teaduslik ja ilukirjanduslik kuukiri „Töö“, mille vastutavaks toimetajaks ja väljaandjaks on K. K e r s t e n s o n.

Nimetatud ajakiri 1909. a. jaanuaris, kirjutades kutseühingute ülesannetest, märgib muuseas järgmist:

„Veel ühe tähtsa ülesande ees, millest õige suurel määral ühigute edaspidine edenemine

ja kasvamine ripub, peavad viimased seisatama jääma — ja see on kultura — haridusline tegevus.“

Järgnevatel numbrites rõhutatakse, et kutseühingute tegevuses, eeskätt nende selgitustöös või propagandas, annab end tunda ruumide puudus, et varem või hiljem tuleb kutseühingutel asuda oma töölisrahvamaja ehitamisele.

„Töös“ nr. 5 1909. a. peatatakse pikemalt artiklis „R a h v a m a j a d“, kutseühingute oma ruumide küsimuse juures ja öeldakse muuseas järgmist:

„Väike Tallinna tööliste rahvamaja ei saa olla. Väike rahvamaja ei oleks mitte ainult Tallinna tööliste hulga tarviduse kohane, vaid T. tööliste majandusline jõud ulatab julgesti kaugemale. Juba praegu on Tallinnas suur töövägi, keda majanduslised, poliitilised ja hariduslised olud ühele poole liukavad. Aga Tallinn on kasvav tööstuse linn. Ka Tallinna töövägi saab linnaga ühes kasvama. Ja mida suurem osa sellest tööväest tööliste ühisuste külge liitub, seda suurem jõud nendel on...“

„Vististi tuleb Tallinna tööväljel niikaua kitsaste ruumidega leppida, nagu Helsingi töövägi 10 aastat — 1898.—1908. — oma Yrjõnkatu torbikuga — saunaga — leppima pidi, kuni tal jõudu ja julgust on oma rahvamaja ehitada. Meie kõik soovime, et see aeg ligidalt oleks.“

„Vist ei ole enam ligemaid seletusi tarvis, et Lutheri rahvamaja taolised majad, ega kodanlaste klubid tööliste rahvamajade ülesandeid ka Tallinnas oma kanda võtta ei või.“

Tuli peale maailmasõda, mis paiskas segamini kõik lootused ja kavad ka töölislükkumises.

1917. a. revolutsioonipäevil elustus ka tööliste kutseühinguline liikumine ja kogu tööliste isetegevus. Tallinnas tõusis tööliste keskel üles ka töölismaja küsimus. Kutseühingus ja käitistes koguti raha tööliste lossi ehitamiseks.

Täpsed andmed puuduvad kogutud summade suuruse kohta, sest tuli peale Saksa okupatsioon ja töölisjuhte ühes kogutud rahadega põgenes piiri taha.

Mõni aasta hiljem, Eesti iseseisvuse alg-aastail, moodustati pahempoolsete töölistege-
laste poolt o.-ü. „Töölise maja“, kelle
poolt omandati kinnisvara Vaksali puisteel.
mis hiljem läks maksuraskuste tõttu riigi
omanduseks.

1926. a. grupp sotsialistliku partei tegelasi,
umbes 15 isikut, eesotsas A. Oina, K. Virma,
ja teistega, asutas o.-ü. „Töölise
Kodu“, kes omandas soodustatud riikliku
laenuga ja toetusega kinnisvara V. Pärnu mnt.
31. Riigi toetus selles tehingus anti järgmistel
põhjustel:

Tallinnas hakati riigi toetusel soetama
ruume eliitrahva klubile Centum. „Tööliskodu“
mehed seletasid riigikogus, et kui toetus
antakse kõrgema seltskonna klubile, siis
antagu seda ka töörahva organisatsioonide
ruumide soetamiseks. Ja nemad, A. Oinas,
K. Virma ja teised, on õiged mehed selles
asjas töörahvast hooldama. Nii oligi tööli-
s-maja soetamine nihkunud isikute kätte, kes
ei omanud kontakti kutseühingutega ega käi-
tistega.

Mõni aasta hiljem tekkis Tallinna tööliste
rahvamaja küsimuse lahendamises uusi või-
malusi ja väljavaateid.

1920. a. antud seisuste kaotamise seaduse
põhjal võeti endiste gildide ja tsunftide varad
riigi valitsemisele ja korraldamisele.

Nende varade lõplik saatus otsustati en-
diste gildide varade korraldamise seadusega—
5. veebr. 1932. a. See seadus oli riigikogus
pikemat aega arutusel. E. Töölisühingute
Keskliit vabade kutseühingute keskusena pü-
stitas nõude: osa endiste gildide varadest tuleb
anda kutseühingule. Põhjendati täie õigusega
seda andi sellega, et osa endiste tsunftide
liikmete järglasi — palgalised kutsetöölised,
on kutseühingute liikmed. Seega vabad
kutseühingud ja nende keskused
on ajaloolised õigusjärglased
osale gildide varadele.

Riigikogu komisjon, kus nimetatud seadus-
eelnõu arutati, võimaldas E. T. Keskliidu
esindajatel oma seisukohti komisjonile esitada.
Keskliidu esindajad nõudsid, et kutseühingu-
tele tuleb anda osa gildide varadest: Pikk
tn. 20 maja, kus praegu asub Kaubandus-
Tööstuskoda, ja gildide varade valitsemisest
kogunenud 13 miljonit senti, mis oli Haridus-
ministeeriumis hoiul.

Lõpuks ei antud kutseühingule gildide
varadest midagi, ei Pika tn. maja ega 13 mil-
jonit senti. Kuigi valitsuses istusid tol ajal
sotsialistid ning haridus- ja sotsiaalministriks
oli o.-ü. „Tööliskodu“ tegelane, ennast sot-
sialistiks nimetanud, J. Piiskar, kes ise oli
varemalt olnud ka E. T. Keskliidu esimeheks.

Suurem osa gildide varadest läks Kau-
bandus-tööstuskojale ja omavalitsustele.

Gildide varade korraldamise seaduses võeti
§ 10, mille alusel gildide varade kasutamisest
kogunenud summa, 13 miljonit senti, määrati
alusvaraks, mille ülesandeks on rahvamaja
ehitamine ja ülalpidamine Tallinnas. Selle
sihtasutuse põhikiri kinnitati Vabariigi Valit-
suse poolt, hariduse- ja sotsiaalministri ette-
panekul.

9. veebr. 1932. a. kinnitas Vabariigi Valit-
suse minister J. Piiskari poolt esitatud siht-
asutuse „Tallinna Rahvamaja“ põhikirja ja
selles ei võetud jällegi arvesse kutseühingute
huvisid.

Põhikirja järgi sihtasutuse nõukogu 17 liik-
mest ainult kaks on kutseühingute esindajad.
Samas 16-liikmeline osatühisus „Tööliskodu“
on seal samuti kahe liikmega esindatud.

Kutseühingute protestid jättis minister J.
Piiskar tähele panemata. Sihtasutuse juhtimi-
sest kutseühingud olid surutud kõrvale ja ena-
mus oli antud o.-ü. „Tööliskodu“ meeste
kätte. Juhatuse esimeheks valiti tsaariaegse
tõsivenelaste liidu akadeemilise organisatsio-
oni kuulunud Aleksander Oinas, kes
sellel kohal püsib ka praegu.

Kuigi kutseühingud ei saanud mõjuvalt
kaasa rääkida neile ajaloolise õiguse põhjal
kuuluva varanduse juhtimisel ja valitsemisel,
oodati, et asutakse tööliste rahvamaja välja-
ehitamisele.

Tallinna Linnavalitsus võttis asja tõsiselt
ja pakkus selleks ka oma kaasabi. Linn pak-
kus sihtasutusele tasuta suurt Falkpargi aeda.

Kutseühingud nõudsid, et see krunt vastu
võetaks ja asutaks rahvamaja ehitama. Siht-
asutuse juhatus aga venitas asja ja lõpuks
loobus Falkpargi krundistki.

1934. a. teostus järgmine operatsioon rah-
vamaja rahadega. O.-ü. „Töölise Kodu“
müüs oma kinnisvara, mis asub Pärnu mnt. 41,
sihtasutus Tallinna „Rahvamajale“. Kuna mõ-
lemas organisatsioonid olid juhtivateks tege-
lasteks samad isikud, siis viidi operatsioon
läbi kiirelt.

Siis sai kutseühingute tegelastel mõisteta-
vaks, mis ei võetud vastu tasuta pakutud
Falkpargi krunti.

Juba algusest peale mõeldi millelegi muule.
Ja rahvamaja nende meeste poolt, kes veel
praegugi sihtasutust juhivad, on jäänud ehi-
tamata tänapäevani.

1934. a. lõpul E. T. Keskliidu nõukogu
moodustas küsimuse selgitamiseks kolmeliik-
melise komisjoni, kes oma aruandes Keskliidu
nõukogu koosolekule 11. mail 1935. a. muu-
seas kinnitab järgmist:

E. Töölisühingute Keskliidu nõukogu koos-
olekul 2. dets. 1934. a. määratud komisjon —
koosseisus A. Pank, A. Aben, K. Kiiman —
sihtasutus „Tallinna Rahvamajale“ ostetud kin-
nisvara ostuküsimuse selgitamiseks omal
koosolekutel 30. dets. 1934. a. ja 5. mail 1935. a.
otsustas selle küsimuse selgitamiseks seada
üles järgmised küsimused:

1. Kas ostetud kinnisvara vastab rahva-
maja nõuetele.

2. Kas ostetud kinnisvara rahuldab E.
Töölisühingute Keskliidu ja selle ümber koon-
dunud organisatsioonide nõudeid.

Küsimusi igakülgsest kaaludes ja läbi aru-
tades komisjon leidis ja otsustas vastata üles-
seatud küsimustele järgmiselt:

1. Ostetud kinnisvara ei vasta sihtasutus
„Tallinna Rahvamaja“ ülesannetele.

2. Ostetud kinnisvara ei rahulda E. Töö-
lisühingute Keskliidu Tallinnas asuvate ameti-
ühingute nõudeid ruumide suhtes.

Rahvamaja küsimust on kaalunud viimasel ajal Töölis-koda kutseühingute ja töölisvanemate kaasabil. On seatud üles seisukohad, et rahvamaja põhikirja tuleb sellaselt muuta,

et rahvamaja juhtimine läheks kutseühingute ja teiste tegelike töölisorganisatsioonide kätte. Sellekohased ettepanekud on valitsusele esitatud.

Raamatu-Nädala puhul

4.—11. detsembrini on Eestis välja kuulutatud Raamatu-Nädal: selle all mõeldakse ülemaalist propaganda-aktiooni suuremaks huvi äratamiseks kirjanduse vastu.

Tööliskond ei tarvitse sellest aktsioonist eemal seista. Vaimukultuuri arendamine on temale eriti suure tähtsusega. Kui teised kihid võivad oma jõudu rajada rikkusele, majanduslikule võimule, seisab tööliskonna jõud eeskätt teadvuses ja ühtluses, ja selleks on vajalik ka kirjanduse tundmine ja jälgimine, on vajalik alatine elav huvi vaimse elu küsimuste vastu.

On teada, missugune osa töölisiikimise ajaloos oli kirjandusel, kui palju aitasid tööliskonna teadvusele säärased mehed nagu Gorki, Zola, Sinclair ja teised. Kuid ka kogu senise vaimukultuuri suhtes peab tööliskond end tundma selle täisõigusliku pärijana.

Kui näeme, et noorte tööliste hulgas ei ole huvi töölisasja vastu alati küllaldane, et nende tähelepanu on ülekaaluvalt suunatud spordile ja lõbustustele, siis on ka siin mõjuvaks vasturohuks — huvi äratamine kirjanduse, sellega mõtlemistöö ja maailmavaate kujundamise vastu.

Seepärast tuleb Raamatu-Nädala puhul töölisorganisatsioonidele soovitada võimalikult rõhku panna oma liikmete hulgas kirjandusringide loomisele, kirjandusõhtute korraldamisele ja raamatukogude soetamisele.

Muidugi võib see töö suuremaid tulemusi anda ainult pikema aja järele. Seda enam on aga vajalik sellele tööle asuda.

Tööliskoda on selles nagu igas teises asjas nõuandjana ja algatajana töölisorganisatsioonide käsutuses.

Tööliskorterite kriisi lahendamisest

L. JOHANSON

Elamu kohta õpetab tervishoiuteadus, et see peab andma inimesele varju ilmastiku halbade mõjude vastu, peab olema kõigepealt ruumikas, nii et tuleks ühe inimese kohta õhku vähimalt 15—25 m³, see peab olema ka valge, kuiv, soe ja puhas. Sest suurema osa oma ajast veedab inimene elamus, siin ta elab, on töövabal ajal (kui ta väljaspool kodu tööl käib), siin ta ka toidab ennast ja puhkab. Siin viibib perekond ja kasvavad lapsed.

Meie tööliste elukorterid üldiselt ei vasta, välja arvatud õige väike osa, tervishoidlikult isegi minimaalsele nõudmisile. Isegi pealinnas, Tallinnas, olid 1926. a. teostatud korteriloendusel 74,5% korterite üldarvust 1-toalised. Need on peamiselt tööliskorterid, kus ei ela mitte üks inimene, vaid perekonnad, ka lasterohked perekonnad. Ka tööstuskeskustes, kus ettevõtte on tööliste tarvis elukortereid ehitanud, on suurelt jaolt jäädud ühetoaliste korterite, kus ka pliit on, juure.

Üldiselt on teada, et peale madalate töötasude just viletsad korterid, mis on sageli pimedad, niisked, õhu- ja päikesevaesed, põhjustavad kõrget haigestumisarvu, eriti verevaesust, rahhiiti, reumat ja tuberkuloosi.

„Tervises“ nr. 11 — 1938. a. käsitleb dr. med. Püü mets rahva juurekasvu küsimust. Ta tuleb otsusele, et selleks, et meie rahva juurekasvu normaalsele tasemele viia ja vältida rahvaarvu kahane-mist, tuleks elussündinute arvu suurendada ja suremust vähendada. Ta märgib, et korterid, kus suur osa meie perekondi elab, soodustavad haigestumist ja suremust, eriti laste seas.

Dr. M. Püümets leiab, et on ülim aeg uuesti ehitama hakata odavaprotsendilise laenuga kahe- ja kolmetoalisi elukortereid, mis võimaldaksid ka vaesemal rahvakihtidel elada tervishoiunõuetele vastavalt. Samuti on peale uute elukorterite juureehitamise vaja ka olemasolevate korterite eest rohkem hoolitseda ja need puhtad ja korras hoida, sest neil on tervishoiu seisukohalt palju suurem tähtsus kui ilusaks vöõbatud maja seintel ja katustel.

Kui visalt meil korterite ehitamine sünnib, näeme sellest, et Tallinnas ehitati 1937. a. 1167 korterit, mis teeb iga 1000 elaniku kohta 7,6 korterit, kuna Helsingis see arv on 12,4. Uutes korterites oli eluruume keskmiselt 3,6, Helsingis 2,2, nägu sellest näha, on Helsingis ehitatud enam väikekortereid.

Iga aasta aga häviv hulk kortereid, ka kistakse eluhooneid plaanikindlalt maha. Elanike arv Tallinnas aga tõuseb.

Töölised, asudes elukorterite küsimuse juure, märgivad kõigepealt, et töölikorterite kriis on väljakannatamatult terav ning et olukord on halvenemas iga päevaga.

Töölised oma otsuseid nõuavad, et

rüüvõim ja omavalitsused asutaksid viivitamatult vahele üüritõusu pidurdamiseks ja väikekorterite juureehitamiseks.

Nende viletsate korterite, kus töölised elavad, üüri tõstetakse järjest. Ka elatusmaksumus tõuseb. Töölise palgad aga ei näita tõusu, millega võiks põhjendada korteripinna tõstmist. Korter ise ei muutu paremaks, vaid see vananeb ja laguneb.

Rüüvõimu ja omavalitsuste tunnustatud ülesandeid on korterikitsikuse vastu võitlemine. Sel alal on praktikast küllalt eeskujusid ja näiteid. Eestiski on varemalt kehtinud üüriseadus ja on tõotanud korteriamet.

Väikekorterite juureehitamine

sündigu kavakindlalt riigi, omavalitsuse, tööandjate, eramajanduse ja ühistegevuse rahaliste reservide kaasatõmbamisega — leiavad töölise esindajad.

Praegu on kaalumisel töölise omaelamute ja töölise asustamise küsimus. Vististi võetakse see kõigepealt teostamisele.

1937. a. koguti tööinspektorite kaudu andmeid asuda soovijate tööstustöölise kohta. Andmeid on saadud 16 tööstusest, milles töötas 1. apr. 1938. a. 5820 töölise. Asumishimulisi töölise oli kõiges 16 tööstuses ja nende arv tõusis 740-le, mis teeb 12,7% neis tööstusis töötavate töölise arvust. Seega on asustamisest, õieti oma elamu ehitamisest, huvitatud õige suur töölise arv. Suur enamus neist, 517 töölise, eelistab üheperekonnaelamut, kuna ülejäänud osa nõustub ka kaheperekonnaelamuga. Ka soovib suurem osa — 75,6% — neist töölisist maad ümarguselt 1 hektari suuruses, kuna 0,25 ha soovijaid on vaid 14,5%, 0,25—0,5 ha suurusel — 6,4% ja 0,5—1 ha suurusel 3,5%.

Oma elamu ehitamiseks on neil töölisel võrdlemisi vähe raha. Omakapitali on vaid 163 inimesel. Kõige enam omakapitali on klaasitööstuse töölisel. Nii on kõigest kuni 100 kr. 28,2%, 100—300 kr. — 42,3%, 300—500 kr. — 12,3% ja 500—1000 kr. — 17,2%.

Omakapitali on 5 põlevkivikaevanduse töölisest 74, turhatööstuses 13, klaasitööstuses 12, õlletööstuses 34, kalevivabrikutes 8 ja tärklietööstuses 22.

Töölise omaelamute ehitamiseks on abi väljastpoolt paratamatu. Riigi lisaelarvesse on võetud laenuks töölise elumajade ehitamiseks vaid 50.000 krooni, missugune summa on liig väikene. Võib oletada, et ka pangast ja tööstusettevõtete mõningaid summasid saab. Kõike kokku, ja pealegi jagatult 16 tööstusettevõttele, on siiski sedavõrd vähe, et see kuigi märgatavalt töölise korterikriisi vähendada ei saa.

Oma korterite kasuks tuuakse ette Koniunkturis nr. 45/46: „Võimalus elada oma majas ja töötada oma maalil loob kindlaid eeldusi terve perekonnaelu arendamiseks ja laste kõlbeliseks

kasvatamiseks ning kahtlemata annab tõuget rahvastiku normaalsele kasvatamisele. Edasi arvatakse, et sellasel omakodukohal elutsev tõuline on majanduslikult paremini kindlustatud, kuna ei ole karta, et ta kriisi ajal tööpuuduse tõttu võiks sattuda väljapääsmatusse seisukorda, sest sel korral annab temale oma maalapp küllalt niipalju sissetulekut, et ta suudab kergemini saada üle majandussurutisest. Kaudselt tõstab elamu omanike ka töölise palka, mis tähendab ka elatusstandardi tõusu. Ka loodetakse, et oma maja ja maalappi omav tõuline ei ole enam proletaar, kelle meelusus on kergesti muutuv, vaid omanik, kes kehtiva ühiskondliku korra säilitamisest peaks olema otsekohalt huvitatud, ning kellel on tugevaid sidemeid oma riigi ja rahvaga...“ „Ka tööstuste endi seisukohalt on töölise sidumine maaga soovitatav, kuna see aitab tööstusile kaasa alatise ja tubli tööliskaadri soetamisel, mida tõendavad ka need vähesed katsed, mis meil on tehtud tööstustöölise asundamisel, nagu Hiiumäe ja Narvas.“

Olgu meie poolt sellele juure lisatud, et tekstiltöösturite endi hinnangul on nüüsgused tööstuskeskused „suletud ringid“, kust töölisele väljapääs on raske. Ja nii me näeme, et nii Sindis, Hiiumäe ja m. töölised ka tööpuuduse ajal kohale jäävad, sest neile on oma elukohast lahkumine raskendatud. Selle „suletud ringi“ arvele tuleb kirjutada ka seda, et just seal asuvas tööstusis on töölise palgad kõige madalamad, näiteks Hiiumäe ja Narvas. Ka ei ole kutseühinguline liikumine jõudnud neisse keskustesse, välja arvatud Narva, Sindi ja mõned põlevkivitööstused.

Töölise elukorterite küsimuse lahendamisel ei tohiks olla sääraseid kõrvalsihte nagu antakse „Konjunkturis“ tööstustöölise omaelamute liikumisele. Töölise elukorterite küsimuse lahendamist ei või kasutada töölise aktiivsuse ja teadlikkuse vähendamiseks, palga taseme allasurumiseks ja töölise sidumiseks vabrikute külge nii, et nad peavad leppima igasuguste tööoludega ja ka kõige viletsamate töötingimustega.

Ka ei või ütelda, et töölisel puuduksid sidemed oma riigi ja rahvaga, ning et selle looks vaid oma elamu.

„Konjunktuur“ ütleb: „Veelgi suurem on selle asundamisviisi sotsiaalpoliitiline tähtsus. Kodutust proletariaat muutub tõuline oma maatüki ja elamu omanikuks... tal on oma kodu, mille omanike üksi loob eeldusi terve ja normaalse perekonnaelu arendamiseks ning kultuuriliste ja vaimsete huvide tekkimiseks.“ Meie arvates võib see sotsiaalpoliitiline tähtsus oma elamul vaid siis olla, kui töölisel ei puudu ta tööst tarviline sissetulek, mis võimaldaks seda „kultuurset ja vaimset“ elu. Kui tõuline oma elamuga satub kiratseva tööstusprotsessi seisukorda, siis toob see temale ja ta perekonnale ka kultuurilisel ja vaimsel vaid kahju.

Teine viis töölise elamute varustamiseks on tee, mida seni käidud:

tööstused ehitavad oma töölisele elukortereid

ja annavad neid siis kas odava üüriga või hinnata töölisele kasutamiseks. Seda on teinud peagu kõik suuremad tööstusettevõtted väljaspool Tallinna. Nende korterite viga seisab selles, et nad on ehitatud puudulikult ja liig väikestena. Osa töölise elab veel kasarmutes-barakkides.

Kõlbmatuks on muutunud juba osa vanemaid vabrikukortereid, näiteks Sindis. Siin pidi riigivõim nõudma uute korterite ehitamist, kuid viimase ajal ei ole sellest enam kuulla. Ka uuemate tööliselamute ehitamisel ei arvestata teravishoiunõudeid.

Näiteks sellest olgu alljärgnev:

A.-s. Esimese Eesti Põlevkivitööstuse isiklik koosseis oli 1. sept. 1938. a.: juhatajaid ja ametnikke 81, meistreid ja künnikke 82, töölisi, teenijaid ja valvureid 2460, kokku 2623. Korterte ja elanike arv oli: Kohtla-Järve Käval: tuba pliidiga 204, elanikke 508, tuba ja köök 473, elanikke 1723, kaks tuba ja köök 10, elanikke 30, kolm tuba ja köök 20, elanikke 50, ning neli tuba ja köök, elanikke 8; Kukurusel: tuba pliidiga 60, elanikke 190, tuba ja köök 75, elanikke 282, kaks tuba ja köök 3, elanikke 14, kolm tuba ja köök 2, elanikke 8.

Nagu neist arvudest nähtub, on ka selles uues riiklikus tööstuses tööliste korterid kas tuba pliidiga või tuba ja köök, kus siis elab umbes 4 inimest.

Teistes tööstustes ei ole seisukord parem, isegi veel halvem.

Seepärast on täiesti põhjendatud tööliste nõudmine, et

väikekorterite ehitamisel olgu silmas peetud teravishoiu ja moodsa elamukultuuri vajadusi.

Väiksemaid tööstuskortereid ei tohiks olla alla 2 toa ja köögi ning neis peaks olema tarviline hulk õhku. Kortereid olgu valged, kuivad ja õhurikkad.

Omavalitsused on ehitanud

teistes Euroopa riikides väikekortereid, nii näiteks Austrias ja Saksamaal, kus omavalitsused on ehitanud korterikriisi lahendamiseks teatud arvu aastate kestes kümneid tuhandeid teravishoiunõuetele vastavaid elukortereid. Ka Eesti linnad peaksid seda tegema, kuid seda lootust meie ei hellita ja seepärast võib see küsimus edaspidi veel korduvalt käsitlemisele tulla, niikaua kuni ka meie linnaomavalitsused sellest ülesandest aru hakkavad saama.

Ühistegevuse kaudu ehitamine

on leidnud Eestis teostamist, korterikriisi on see märksa lahendanud, kuid siiski liig väikesel määral. On siiski mõeldav, et seda küsimuse lahendamiseviisi enam populariseeritaks ja harrastataks. Kuid siin on takistused just see asjaolu, et töölistel puudub omakapital, mida siin vajatakse.

On mõeldav, et ühistegevuse alusel ehitatakse nõuetele vastavaid väikekortereid — väljauurimiseks mõõduka normeeritud hinnaga.

Elukorterite kriisi vähendamiseks on praegusel ajalul väga tähtis just ka

eräisikute poolt uute majade ehitamine.

Üldiselt tuleb soovitavaks pidada, et riik ja kogukonna omavalitsused oma

maa- ja chituspoliitikaga

väikekorterite ehitamist soodustaksid ja ehitustegevust elustaksid. Maaga spekullemisel ei tohiks pinda olla, sest see ajab ehituse kalliks. Ka ei saa ehitamise juures püstitada üleliigseid nõudmisi, mis vaid hinda tõstavad.

Nii tööstuste kui ka omavalitsuste ja eraalgatusel ehitatud väikekorterite suhtes tuleb püstitada kindlad minimaalnõudmised, mida siis ka täita tuleks.

Et ka linnaomavalitsused ja riik ehitaksid oma teenijatele ja töölistele elumaju, on loomulik.

Elukorterite inspeksioon

on paratamatu. See ei ole meiegi oludes midagi uut. Mujal maailmas töötab korterinspeksioon juba aastakümneid enne maailmasõda.

Korteriamet kogukonna omavalitsuse juures ühes inspeksiooniga taotleb järelevalve ja korterite vahetalituse ülesandeid.

Korteri otsimine on tänapäeval raske. Selle leidmine, eriti lasterikastel perekondadel, veelgi raskem. Kortervahetalitusel oleks siin määratu suured ja tähtsad ülesanded.

Kõigepealt tuleb kaotada ka see vaenuline suhtumine, mis praegu väga teravalt esile tungib just lasterohkete perekondade vastu. See on küsimus, mis tuleb kiiresti võtta otsustamisele selle sihiga, et lastega perekondade alandamine kaoks.

Korterite inspeksioon peab alatist järelevalvet teostama elukorteritele antud eeskirjade täitmise kohta, mille tulemuseks oleks see, et neid puhastataks, parandataks ja korrastataks vastavalt teravishoiunõuetele. Teravishoiunõuete täitmine ei olegi sageli ühenduses kuigi suurte kulutustega.

Elukorterite, eriti tööliste väikekorterite, kriisi on tõesti muutunud nii teravaks, et selle lahendamiseks tuleb mobiliseerida kõik jõud; siin peavad oma ülesandeid nägema riik ja omavalitsused, ühistegevus ja vabrikandid, siin on suur tähtsus ka eraalgatuse elustamisel. Elukorterite kohaldamiseks teravishoiunõuetele ja vahetalituseks tuleb ellu kutsuda vastavad ametid ja inspeksioon.

Töölisküsimusi Riigivolikogus

Rvkl. L. Metslang'i Riigivolikogus 30. nov. peetud kõnede kokkuvõte

Viimastel aastatel on tehtud suuri investimisi riiklikesse ettevõtetesse. Asume seisukohal: mis rahva rahaga ehitatakse, seda tuleb ehitada otstarbekohaselt ja põhjaliku kontrolli all. Kui tegemist on rahva rahaga, siis on rahvaesindus õigustatud saama täit selgust kulude üksikasjadest; nõue on õigustatud seda enam, et kalkulatsioonide ja lõplike kulusummade vahel on tekkinud suured vahed.

Majanduskomisjonis öeldi, et edaspidi see küsimus tuleb üksikasjalisele arutamisele, et

esitatakse üksikasjalised ülevaated, kuidas nende ettevõtete ehitamine toimus ja miks üle kulutati. Kui nende küsimuste juures lähemalt peatutakse, siis ei ole lähtunud sellest seisukohast, et näiteks Kehra sulfaattselluloositööstus, telliskivitööstused ja teised on meie rahvamajandusele kahjulikud ettevõtted, sellest seisukohast, et selgusele jõuda, kuidas nende ehitamise raha on kasutatud.

On puudutatud Eesti tööstuse teatud osa eestistamise küsimust. On tähelepanu juhitud

sellele, et teatud käitiste juhtimine tuleb eestistada, et nende juhatustesse pääseks teatud määral Eesti kodanikke, eestlasi. Igakord ei ole mitte asjatundlikkuse olnud mõõduandvaks, keda on ühte või teise ettevõttesse saadetud, vaid muud asjaolud. Kas Majandusministeerium on neilt isikult aru nõudnud, mida nad oma uutel kohtadel on teinud? Kui seda teatud ei ole, kas kavatsetakse seda teha? On tähtis, et meie seltskond on teadlik sellest, kuidas nimetatud isikud toimivad, kas nad rakendavad oma võimed Eesti rahva huvide teenistusse või nad piirduvad ainult palga vastuvõtmisega.

Kõne all on olnud ka meie tööstustöölise ostujõu küsimus. Majandusministeeriumi esindaja esitas komisjonis arvusid ja seisukohti, et meie töölise ostujõud viimaseil aastail olevat tõusnud. Kuid seejuures võis ta märkida viimase aasta kohta reaalpalga tõusuna ainult 1%. 1% reaalpalga tõusu, see on ainult statistiline suurus, mis töölise tegelikult elus mitte midagi ei tähenda. Ka eelmisel aastail on reaalpalga tõus olnud väga väike, ja sedagi vaid üksikute tööharudes. Ei saa öelda, et meie tööliskond tööstuses oleks madala produktiivsusega, et ta ei ole oma kohuseid tööstuse vastu sel määral täitnud, et ei võiks kõrgemat palka nõuda.

Varemail aastail avaldatud andmeist meie tööstuse netotoodangu kohta võib näha, et netotoodangu väärtus töölise kohta iga aastaga tõusis, aga töölise palga osatähtsus netotoodangus langes. Tööline nägi küll rohkem vaeva, aga seda vaeva ei hinnatud vääriliselt.

Viimaseil aastail lähemaid andmeid netotoodangu kohta Statistika Keskbüroo ei ole avaldanud. Neist andmeist, mis on saadud väljaspool Statistika Keskbürood, näeme, et tööstuses kasvab töölise tööpinge iga päevaga.

Mõnes tööstusharus on mindud isegi nii kaugele, et ministrite poolt on tunnustatud tööpinge suurendamine töölise tervisele ohtlikuks. Tööline igapäevaseis raskusis ja oma majanduslikus nõrkuses on niivõrd ettevõtja karmide käte vahele surutud, et ta organiseerimatult ise ei suuda võidelda ohtliku tööpinge tõusu vastu.

1934. ja 1935. aastal meie suurtööstuses tuli avalikuks korruptiivseid nähteid. Tuli ette terve rida suurkäitiste juhtide protsesse, kus nad pidid vastust andma bilansside võltsimise eest. Samuti hakati avalikkuses käsitlema küsimust, kuhu on kadunud suurtööstuse kapitalide juurekasv. Esitati mitmesuguseid arvusid ja härra majandusminister Riigikogus konstateeris, et aegade jooksul on kapitali juurekasvu, s. o. meie tööstustöölise vaeva, välja viidud ca 100 miljoni krooni ulatuses. Avalikkuses käsitleti veel suuremaid arvusid. Samal ajal tekkis töölise aktsioone oma olukorra parandamiseks ja siis ei saadud mööda minna palkade parandamise küsimusest. Härra majandusminister 1934/35. aastal seadis üles järgmised põhimõtted: enne peab kõigile tööd vajavaile isikule võimaldatama tööd, alles hiljem tuleb palgaküsimused lahendada.

Kui tööpuuduse küsimus oli vormiliselt lahendatud, seadis härra majandusminister nõu-

de üles: vara on veel minna radikaalselt palgaolude parandamise juure, meie peame hakkama riigimajanduse kui ka eramajanduse reserve koguma. Töölised on need ajad üle elanud ja oodanud. Ma küsiksin: kuhu on jäänud reservid? Meie eramajandusest pöörutakse sagedasti jällegi riigikassa poole saneerimise ettepanekutega. Reserve suurtööstuses eramajanduse juhtivate tegelaste juttude järgi ei ole. Sellega on töölise lootus asjatu olnud, et nende palgaolud võetakse radikaalsele ümberkorraldamisele siis, kui tööpuudus on likvideeritud ja kui reserve on küllalt kogutud. Mina asun aga sellel seisukohal, et me peame oma tööstustöölise ja teiste töölise palgad sel viisil ümber korraldama, et need enam-vähem vastaksid töölise ja ta perekonna elatiskuludele ja oleksid kooskõlas meie tööstuse kandevoimega. Mõnedes tööstusharudes on tööstuse kandevoime sellane, et seal võiks silmi kinni pigistamata tõsta töölise palku 100%. 30—40-protsendiline palgatõstmise üksikül konkreetseil juhtumeil töötülide lahendamisel on erapooletute ekspertide poolt põhjendatuks loetud.

Kahjuks peame konstateerima seda, et meie töölisel ei ole olnud palgaolude korraldamise vabadust kutseühingute kaastoimel, et nende palku oleks võinud tõsta vastavalt tööstuse kandejõule. Meil teatavasti tegutseb Töötülide Lahendamise Komisjon, mis on, piltlikult öeldes, töölise palkade sundnoteerimise komisjon, kes määrab palku üksikute käitiste viisi. Kuid selle komisjoni tegevus ei ole seatud objektiivseile aluseile, vaid väga mitmesuguste meeleoludele. Nii on komisjonis jäetud ekspertiisi ettepanekuid tähele panemata. Nii tähtis ülesanne, nagu sundkorras palkade määramine streigivabaduse keelamisel, võib toime tulla ainult objektiivseile andmeile rajatuna.

Töölised oma palgaolude ja sotsiaalolude korraldamisel ja parandamisel nõuavad ja soovivad ainult seda, mida nad on õigustatud saama oma kohustetäitmise eest. Midagi muud nad ei taha. Ja meie organiseeritud tööliskond vabastaks hea meelega riigivõimu palkade määramise ülesandest. Tuleb töötülide lahendamise seadust muuta, et palgaolude korraldamine muutuks vabamaks, ning meie kutseühinguil peaks olema selle juures kaastoime õigus.

Praegu on töölised nagu mingid hoolealused, kes peavad igal üksikul konkreetseil juhtumil oma abipaluvad pilgud pöörma nende seitsme mehe poole, kes Töötülide Lahendamise Komisjonis istuvad, ja oma lootused palgatõstmise alal nendele panema. Töölised tahaksid heameelega ise vaba isetegevuse ja vaba võitluse alusel tööandjatega oma vahekordi korraldada.

Kõne all on ka vineeritööstuse küsimus. Tõsteti üles küsimus, kas vineeritööstuses monopolistina tegutsev ettevõtte on otstarbekohaselt kasutanud üht meie tähtsaimat loodusvara, see on kasepuud. Komisjoni liikmete poolt, kes ise tegelikult põllumehed on, toodi ette konkreetseid näited, et vineeritööstuses monopolistina töötav ettevõtte ei ole talumees- tega korrektselt toiminud kasepakkude hindade ja sortide määramises. Samuti tõusis üles

küsimus, miks meie vineer siseturul on muutunud nagu mingiks kalliks aardeks, mida ainult jõukad rahvakihid võivad kasutada. Kodukaunistamise aktsioonis rõhutatakse, et peame muutma oma kodud kaunimaks ja tarvitama selleks sobivat materjali. Vineer on kahtlemata hea ehitusmaterjal, aga, nagu tähendatud, on ta iseenesest muutunud kalliks kaubaks. On tähendatud, nagu ei oleks Eesti ja Läti siseturu vineerihindade vahed nii suured nagu on ette toodud. Fakt on, et üksikute üldtarvitavate vineerisortide hinnavahe meie ja Läti siseturul on 75—110%. Me võime seda näha, kui võrdleme Lutheri hinnakirju Läti hinnakirjadega.

Komisjonis käsitati seda küsimust, miks on meie vineeritööstuse monopolistil lastud kapitali varjatud kujul välja viia. Selle küsimuse kohta on mitmeid andmeid avaldatud ja neist nähtub siiski, et vahe vähimalt 15% ulatuses on olemas, mis Luther Eestis üles on annud ja mida ta tegelikult, olevate andmete järgi, Inglismaal on saanud. Kui võrdleme inglise statistilisi andmeid meie statistiliste andmetega ja vaatame, kui palju A.-s. Luther tema enda ülesandmise järgi meilt on vineeri saatnud Inglismaale, ja võrdleme nende andmetega, kui palju Inglismaale on vineeri kohale jõudnud, siis näeme, et aastate jooksul umbes 10.000 kantmeetrit aastas on teadmata kuhu läinud ja teadmata missuguse hinnaga müüdnud. Majandusministeeriumi uurimus peab kahtlemata selgitama, kuidas sellega lood on. A.-s. Luther aga varjab, kuhu ta osa vineeri on saatnud. Meie suurtööstus on ka varemalt kapitali välja vedanud ja ei pruugi kahtlust tagasi tõrjuda, et mõned seda ka praegu teevad. Kapitali varjatud väljavedu on Eesti rahva vara väljavedamine varjatud kujul. Selle tagajärjel maksetakse riigile vähem makse. Palgaloole korraldamise puhul võiakse siis ette tuua, et töölilisele ei või paremat palka maksa. Selle tagajärjel maksetakse meie põllupidajatele ebaõiglast hinda kasepakkude eest ja võetakse meie tarvitajailt kõrgemat hinda vineeri eest. Rahvamajandus jääb ilma kapitali juurekasvust.

Majanduskomisjonis rõhutasin seda, et vineeritööstuse uus litsents tuleb anda seesugusele ettevõttele, mis hakkab töötama eesti rahva huvides ja kes vineerivabriku ka tõesti käima paneb, et ei juhtuks nii, nagu omal ajal tehti pärmivabrikuga, et ehitatakse vabrik ja hiljem müüakse see juba varem töötanule maha, eesti rahvas kaubatarvitajana peab selle vaid välja maksma.

On rõhutatud muuseumis ka seda, et A.-s. A. M. Lutheri tööliliste sotsiaalne olukord olevat hea. A.-s. Luther on aga kümnete aastate jooksul püüdnud hävitada tööliliste omaalgatus just selle juurtest. Ta on korduvalt protsesse pidanud töölisvanematega ja viimati ta vallandas töölinõukogu esimehe, kes üle 10 aasta oli ametis olnud ja kes oli saanud kuni 90% tööliliste häälest. (V a h e l e h ü ü e.) Lutheri töölised pidid pikemat aega õigust otsima meie kõrgemalt kohtult, ja see on oma otsuse langetanud, et Luther ei ole toimunud kehtivate seaduste kohaselt.

Riigivõimul tuleb järeldused teha sellest Riigikohtu otsusest ja tööliliste õigused selles ettevõttes ja mujal kindlustama. See ettevõtte ei pea end tundma riigina riigis, vaid ta peab alluma neile nõudeile ja seadusele, mis Eesti ettevõtteleis ja Eesti elus on kehtimas. See ettevõtte asub n.-ö. võtme positsioonis, sest tema juhatusse kuulub esiteks Vabrikantide Ühise esimees ja üheks juhatuse liikmeks on Vabrikantide Ühise sekretär. See on komandeeriv kõrgus, kus pretsedente ja eeskujusid luuakse tööliliste õiguste piiramiseks. See lugupidamise ja austuse oreool, mis Luther avalikkuses omab, ei ole millegagi põhjendatud, vaid meie riigiasutused...

J u h a t a j a: Meie ajutise kodukorra § 111 ei luba haavavaid ütelsi tarvitada isikute kohta. Palun seda silmas pidada.

L. M e t s l a n g: Kui Riigivolikogu esimees istungjärku avades tähendas, et meil tuleb sagedasti kohtumõistjaks olla, siis rahvaesindus selle küsimuse juures, mille ma viimati ette tõin, ei pruugi kohtumõistjaks olla, sest selles asjas on oma otsuse langetanud meie Riigikohus. Meil jääb üle vaid konstateerida, et niisuguseid asju on ette tulnud üksikute tööstuste juures.

Tuleb rõhutada ka seda, et A.-s. Kopli kinnisvarade valitsus peaks oma 2000 korteripidajaga hakkama paremaid vahekordi looma. See on riiklik ettevõtte ja riigi eelarvega korraldatakse ka selle ettevõtte küsimusi teatud ulatuses. Esitatud andmed näitavad, et varem aastail on see ettevõtte oma üürnike vastu tõstnud üle 200 kohtuprotsessi korterist väljatõstmise asjus, see on umbes 10%. Kuju tage ette, et mõni eramajaomanik, kellel on 20 korterit, peaks kahe üürnikuga olema aasta-aastalt protsessi-vahekorras. Missugune elu ses majas siis oleks? Tahaksime loota, et see arv edaspidi tõusma ei hakkaks. Samuti tohiks ka seda loota, et sealne rahvamaja, mis ehitati riigi rahadega, antakse ka tõesti kasutada Kopli töötavale rahvale.

L. M e t s l a n g faktilises märkuses, milles ta õiendas prof. Piibu seletusi, ütles järgmist: Ma loen oma kohuseks faktilise märkusena sõna võtta, kuna härra prof. Piip märkis oma kõnes järgmist: „Eelkõnelejad on õige palju kõnelnud muuseumis töölilistest ja tööliliste palgadest, eriti aga Töötülilide Lahendamise Komisjonist. Ma ei ole praegu sellega seotud, aga ma pean tähendama, et nii halb see institutsioon küll ei ole olnud. Töötülilide Lahendamise Komisjon on omal ajal aluseks saadnud, et tööliliste reaalpalk ei tohi väheneda. Ja peab ütleva, et selles suhtes on Töötülilide Lahendamise Komisjon oma ülesande täitnud hästi. Sest võrreldes olukorraga enne Töötülilide Lahendamise Komisjoni tegutsemist on tööliliste palgad keskmiselt 25% tõusnud, see tähendab, kui võtame arvesse ka hindade tõusu, et vähimalt suurtööstuses on suudetud ära hoida reaalpalka langust ja, ümberpöörduvalt, reaalpalk on isegi tõusnud 5—10%.“

Selle kohta võin ütelda järgmist:

Töötülilide Lahendamise Komisjon on tegutsenud 1935. aastast kuni käesoleva ajani. Kui eeldame, et 1935. a. võrdus reaalpalk 100-le, siis 1938. a. novembrikuus näeme, et

suurtööstuses kokku on reaalpalk meestel 98 ja naistel 91. Seega 1935. a. on reaalpalk langenud meestel 2 punkti ja naistel 9 punkti võrra. Üksikutes tööstusharudes on reaalpalk: metallitööstuses meestel 88 ja naistel 106; tekstiilitööstuses meestel 95, naistel 94; puutööstuses, mille hulka kuulub ka A.-s. A. M. Luther, meestel 97 ja naistel 92; paberitööstuses meestel 91, naistel 90; toidu-, maitseainete- ja jookidetööstuses — meestel 78, naistel 81. Ainult murdudes ja kaevandustes nähtub tõusu, siin on meestel reaalpalk 106, naistel 94.

L. Metslang teiskordses sõnavõtu märkis järgmist: RvkI. prof. Piip oma sõnavõtus püüdis selgeks teha, et Töötülide Lahendamise Komisjon olevat tõstnud tööliste reaalpalku 5 kuni 10% ulatuses. Mina olin kohustatud faktilise märkusega näitama Riigi Statistika Keskbüroo andmeile tuginevate keskmistega, et tööstustööliste reaalpalgad suurtööstuses ei ole tõusnud, vaid on langenud. Härra prof. Piip on faktilise märkusega seda õiendanud ja rõhutanud, et ka tema andmed olevat ametlikud olnud. Härra prof. Piip kandis ühe referaadi ette majandusteadlaste referaatkoosoleku ja püüdis seal küsimust valgustada samade andmetega, mis ta siingi ette tõi. Seal majandusteadlaste koosolekul neid andmeid ka õiendati. Minu teada sotsiaalminister esitas need andmed avalikkusele pärast härra Piibu

kõnet majandusteadlaste seltsi koosolekul. Võib olla, et Töötülide Lahendamise Komisjoni endise esimehe prof. Piibu andmed tõesti õiged on, aga minu andmete ja prof. Piibu andmete vahe seisab selles, et minu andmed põhjenevad Riigi Statistika Keskbüroo andmeil, — Riigi Statistika Keskbüroo andmed ei ole ühelegi Riigivolikogu liikmele luku taga, — kuna aga prof. Piibil on oma isiklikud ametlikud andmed. Seepärast on asjatu siin vaielda, vaid parem oleks Riigi Statistika Keskbüroost järele vaadata, kuidas selle küsimusega lood on.

Mina olin Töötülide Lahendamise Komisjonis töölise esindaja ja sain oma seisukohad töölisorganisatsioonidest ja käitistest. Härra Piip oli komisjoni esimees. Mul ei ole võimalik komisjoni sisemist tegevust valgustada, kuid ma võin öelda, et igal juhtumil, kui meil tuli küsimusi otsustada, läksid minu kui töölisesindaja ja härra prof. Piibu seisukohad alati risti vastu. (A. Piip: Ei ole sugugi nii!) Sundotsuste puhul olin mina koos teise töölise esindajaga alati sunnitud eriarvamisele jääma. Kui meil omavahel härra Piibuga vaidlusi ei olnud, siis vahest ainult sel juhul, kui töölise ja tööandjate esindajad enne sundotsuse tegemist omavahel komisjoni ees kokkuleppele olid jõudnud, nii et komisjonil ei olnud tarvis otsustada, missuguses ulatuses palku tõsta.

Töövahetalitus

Kapitalistlikule majanduskorradusele vastavalt ilmneb tööturul, nagu igal teiselgi turul, püüe korraldada pakkumist ja nõudlust asjaosaliste soodsamal viisil. See püüdlus põrkab tegelikult mitmesuguste raskuste vastu, millest tunduvalt on turust ülevaatlikkuse puudumine. Samuti nagu raha- ja kapitaliturul püütakse ka tööturul kõrvaldada neid puudusi. Need ülesanded on tööbörsidel.

Töötöörtsidel puutuvad kokku tööjõu pakkujad ja müütajad ja toimub nagu iseenesest vaba tööjõu otstarbekohane jaotus.

Töötöörtsijate mõningate liikide vahendamisege tegelevad ka eravahetalituskontorid (n. majateenijad). Kuigi need mõningatel kordadel võivad töötada laimatult, äratab nende olemasolu siiski teatavaid kahtlusi. Mida raskem on leida teatavat töökohta, seda suurem on tasu, mida nõuab töökohta vahendaja. Ka on nende eravahetalituskontorite huvides, et töökohtade vahetamine toimuks võimalikult arvukalt. Need töösised pahed välditakse sel korral, kui töövahetalitus antakse tööandjate ja töölise kutseorganisatsioonide kätte. Kuid ka sel süsteemil on puudusi. Esmalt, nagu seda näitavad kogemused, haaravad nad võrdlemisi väikest isikuteriingi ja pole seepärast kuigi suutlised täitma oma ülesandeid suuremas ulatuses. Töövahetalitus, mida haldavad pariteetselt tööandjate ja töölise kutseorganisatsioonid, või üldkasulikud organisatsioonid, on vaba neist puudustist. Parim kõigist nimetatud süsteemidest on aga avalik töövahetalitus lünkadeta riiklike või kogukondlike töötöörtside võrguga, eriti sel juhul, kui tööandjad on kohustatud töötöörtsidele teatama kõigist va-

banevaist töökohtadest ja töölise palkamisel kasutama nende vahendust.

Rahvusvaheline töökõnverents Washingtonis võttis 1919. a. seisukoha selle töövahetalituse süsteemi kasuks ja rida suurriike on teostanud riikliku töövahetalituse, keeldes sellekohaste erakõnverite tegevuse.

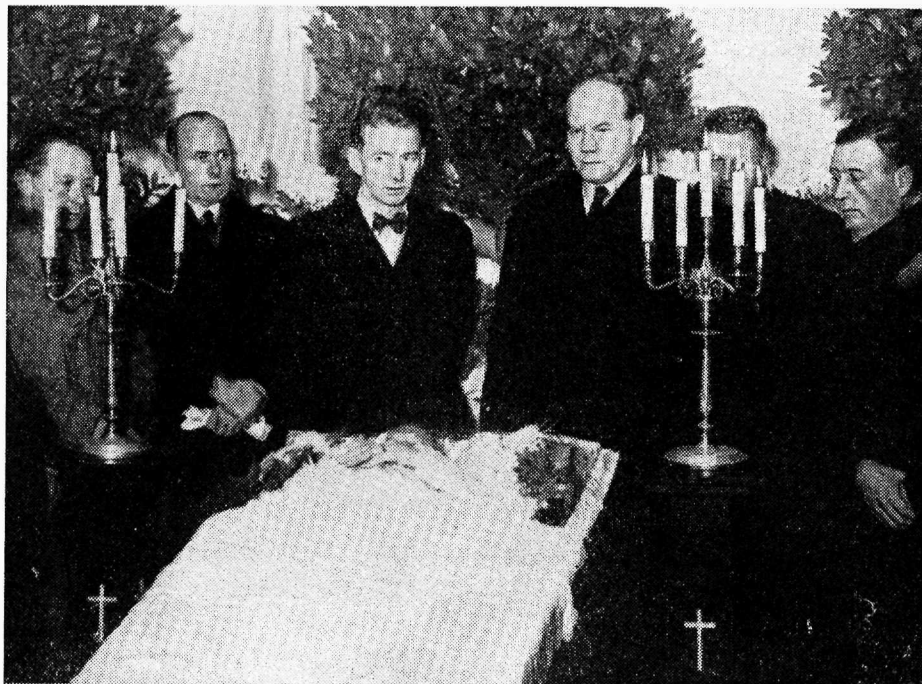
Avaliku töövahetalituse alged ulatuvad Prantsusmaal tagasi juba 19. saj. algusse. 1804. a. asutati mõningate tööstusharude jaoks avalikud töötöörtsid. Mõõdundu sajandi viimisel veerandil läks Šveits üle avalike töötöörtside süsteemile. Käesoleva sajandi algul toimus sellesuunaline areng ka Inglismaal.

Eestis korraldati töövahetalitus avalike töötöörtsidega end. Vene ajutise valituse sellekohase seadusega (VSKK, 219, art. 147—1917. a.). Töötöörtside vahetalitus oli avalik ja töötöörtside haldus kuulus sellekohasele tööandjate ja töölise kutseesinduste või -organisatsioonide pariteetsel komiteele linna- või maomavalituse poolt valitud esimehe eesistumisel. Töötöörtsid asusid linna- ja maomavalituste juures.

1934. a. toimus Eestis töövahetalituse ümberkorraldamine (RT, 1934, 56, 495). Töötöörtsid jäid avalikeks ja nende vahetalitus maksutuks. Töötöörtside asutamine toimub omavalituste poolt sotsiaalministri otsusel. Töötöörtside ülalpidamise kuld kannavad omavalitused. Muudatus toimus töötöörtside haldamisel. Töötöörtside tegevust juhivad siltpeale töötöörtside juhatajad, keda määrab ametisse töötöörtsi asukoha omavalituse sotsiaalministri kinnitamisel. Töötöörtsi juhataja juures on nõuandva organina tööandjate ja töölise pariteetne komitee.

Töbörsid registrivad 1) töölisi, kes soovivad töbörsi vahetalitust erialalise töö leidmiseks, ja 2) töötuid, kes vajavad tööd, kuid ei ole suutelised seda leidma. Vahetalituslikul alal võib iga tööandja registrida oma tööpakkumisi. Töbörsi vahetalituse otstarbeks võivad registreeruda isikud, kes töbörsi tegevuspiirkonnas on elanud kaks kuud, töötuna isikud, kes seal on elanud kaks aastat. Töötud on kohustatud pakutud töö vastu võtma, vastasel korral kustutatakse nad töötute nimekirjast kuni kahe aastani. Erilist rõhku pannakse töötute juhtimisele maale põllu- ja metsamajanduslikule tööle.

Töbörsilt pakutud tööd mõjuva põhjusega mitte vastuvõtnud, avalikult või hädaabitöilt ette teatamata lahkunud, töödistsipliini- või tööandja vara rikkunud töötut, kes selle tagajärjel on kustutatud töötute nimestikust või avalikelt töilt, ja töölise kaadrist ning hädaabitöilt väljaheidatud isik mõistetakse jaoskonnakohtuniku otsusega sunduslikele tööle ühest kuni kuue kuuni. Töösundust teostatakse töölaagris ja töösunduslasile maksetakse tasu tükitöö alusel, arvates sellest maha korteri ja toitluse kulud. Töösunduslaste tööaeg ei või kesta üle 10 tunni päevas. Töösunduslased alluvad töölaagri korrale.

Eestis surnud Taani kutseühingute keskkliidu esimehe Jensen'i põrm Tallinnas Töölisvõimlas.

Töömahu korraldamise otstarbel võidakse korraldada avalikke töid. Avalike tööde jaoks võidakse moodustada avalike tööde töölise kaader, kuhu võidakse palgata ka töötuid, kes ei ole kaotanud üle 35% töövoimest. Avalike tööde töölise palgast võidakse kinni pidada kuus kuni $\frac{1}{6}$, mis maksetakse välja tööde vaheajal, välja arvatud need, kellele ei kindlustata aasta kohta tööd vähimalt 8 kuu kestes. Neile, kes on saanud tööd vähimalt 8 kuud aastas, on keeldud kuni 12 kuu möödumisel registreeruda töötuna. Registreeritud töötule, kes ei saa tööd avalikel tööil, võidakse korraldada hädaabitöid. Hädaabitöölisele maksetakse palka sellekohases määruses kindlaksmääratud normide alusel. Töötuid rakendatakse tööle kahes liigis. Esimesse liiki kuuluvad vabadusristi kavalerid ja need, kel on ülal pidada üks või rohkem alaealisi või töövoimetuid perekonnaliikmeid. Muud töötud kuuluvad teise liiki.

Eriliselt on korraldatud töövahetalitus põllumajanduse alal sellekohase novelli alusel (RT, 1937, 9, 72). Põllumajanduse ala töönõudmistest registreerimist ja töövahetalitust korraldab põllupidajate-tööandjate avalik-õiguslik kutseinsidus — Põllutöökoda — oma kohapealsete konventide kaudu. Ühtlasi toimetab Põllutöökoda oma tööbüroo kaudu töömahu ja tööjõu vajaduse uurimise küsimust põllumajanduses.

Tegelikult kasutatakse meil töbörside vahetalitust piiratult nii tööandjate kui ka töölise poolt, eriti suurkäitistesse töölise palkamisel. Peagu üldse ei esine oskustöölise vahendamist töbörside kaudu. Töbörsid omavad teatud tähtsuse lihttöölise vahendamisel ja avalikele ning hädaabitöölise töölise palkamisel. Põllutöökoda tööbüroo vastu püsib töölisis umbusk, mis on arusaadav, kui silmas pidada, et Põllutöökoda moodustub esmajoonel tööandjast põllumajanduslike tööde alal.

Võitlus öötöö kompenseerimise eest

A. Offenbach

AJALEHTEDE väljaandjad otsustasid lehti ilmutada hommikuti. Seetõttu ajalehtede trükikojad on sunnitud töötama öösiti. Arusaadav, et selle sammu tagajärjel haarati teatav kontingent trükitehnikat öötöö alla, missugune nähtus valitses senini vaid üksikutes trükikodades, nagu „Vabas Maas“, kus öötööd tegevaid töölisi oli väike protsent. Kõikide lehtede hommikulisel ilmumisel tõusis sellaste öötööliste arv tunduvalt ja seda mitte üksi Tallinnas, vaid ka Tartus ja Viljandis.

Sellane kultuuri levitamine ajalehtede hommikul ilmuma hakkamisel pole soodus olnud ei ajakirjanikele ega ka trükitehnikatele, kes pidi säärase äriõidujooksu kaasa tegema, olles sunnitud nüüdsest peale töötama niihästi päeval kui ka öösel. Mõlemate huviringkondade keskused esinesid protestiga vastavates ministeeriumides, kuid need käigid jäid tagajärjeta. Öötöö võeti üldiselt tarvitusele.

Kuna vastutulekut sel alal polnud ministeeriumide poolt loota, siis olid trükitehnikad sunnitud otsima teist lahendust kui öötöö keelamine. Sellast lahendust nägid töölised vastavates ajalehtede trükikodades öötööaja kompenseerimise läbiviimises, teiseks öötöö lühendamises ja üldiselt kõikide ajalehtede trükikodade palkade tõstmises.

Säärased nõudmised püstitati Tallinnas, Tartus ja Viljandis. Tallinna kolm trükikoda — „Päevaleht“, „Vaba Maa“ ja „Ühiselu“ — kuulutas välja tööüli, samuti tegi Tartus „Postimees“. Viljandi trükitehnikad võtsid vastu otsuse, milles ühinetakse Tallinna nõudmistega — seega võitlus nõudmistest eest võttis ülemaalse ilme.

Kardinaalnõudmisteks kujunesid üldiselt:

- öötööaja lühendamine seniselt 7—8 tunnikt 6 tunnikle,
- öötöö tasumine 25% kõrgem kui normaaltööajal,
- vahetuste reguleerimine,
- öötööaja kindlaksmääramine kella 22—6 hommikul.

Pealeselle oli lisaks esitatud veel üksikute trükikodade erinõudmisi töökorralduses, palkade kõrgendamises jne. Näiteks Tallinna trükikojad nõudsid üldiselt 20% seniste palkade kõrgendamist.

Tööliste nõudmine selles osas on täieliselt põhjendatud, väljudes öötöö kompenseerimise põhimõtte üldisest tarvidusest. Kui jälgida välimisi andmeid sel alal, siis näeme järgmist pilti ajalehtede alal.

Prantsusmaa ajalehetöoline peab tegema tööd vaid 6 tundi 20 minutit, Põhja-Ameerika Ühendriikides 6 tundi, Soomes, Rootsis ja mujal 7 tundi jne. Üle 7 tunni pole ööaeg kusa-gil. Ka meil oli senini osa trükikodasid, kus mõned töölised tegid 7 ja isegi vähem tunde öises vahetuses — nende tööaeg lõppes töö valmimisel.

Samasugune olukord on ka öiste tundide tasumisega. Kusagil ei ole öised tunnid ühe-

hinnalised päevaste tundidega. Üldiselt kõigub see kõrgendatud protsent 25 ümber, kuid Rootsis, näiteks, öine töötund kuulub 50% kõrgenduse alla. Ka meie naaber Soome tahab uue kokkuleppe alusel hakata maksma öise tunni eest 40% enam. Olgu muuseas nimetatud, et Soomes peab ajalehtede öötöö olema lõpetatud kell 2 öösel. Nii osutub trükitehnikate poolt seatud protsent — 25 — normaalseks.

Trükitehnikate ei peaks olema vaidlusi ka kõrgendatud tasude maksmise vastu, kui veidi vaadelda trükitehnikate kandevoimet.

Trükikodade kandevoime on parem kui 1933/34. aastal. Juba suurenenud tööliste arv trükitehnikate suurkätisises tõendab tööga ülekoormatust ja sellane tööliste arv näitab kuust kuusse pidevat tõusu. Tüli alla kuuluvad käitised kuuluvad sellesse suurtööstusse ja seepärast allpool toodavad andmed kehtivad täiel määral ka tüli-alustes trükikodades. Maksimaalne tööliste arvu suurenemine on teostunud criti tänavu, näidates rekordseisu septembris 1938. Selle tõenduseks vaatleme 1938. a. järgmisi kuid (tabel 1):

Kuu	Tööliste arv
Januar	1484
Veebruar	1499
Märts	1516
Aprill	1501
Mai	1505
Juuni	1519
Juuli	1577
August	1599
September	1608

Samuti võime näha pidevat toodangu suurenemist toodangu kohta toodud statistikas aastate järgi. Püüame selle kõrval tuua andmeid tööliste palga kogusumma kohta nime-tatud aastail. 1937. aasta toodangu väärtuse kohta pole meil andmeid, kuid palkade kogusumma näitab, et toodang on suurenenud. Nii toodangu kui ka palkade kogusumma kohta käivad andmed on tuhandetes kroonides, kusjuures toodang on arvestatud netotoodanguna (tabel 2):

Aasta	Toodangu väärtus	Palgasumma töölisile
1933	1627	796
1934	1767	767
1935	1998	975
1936	2021	998
1937	—	1139

Tänavu mõned trükikojad tundsid koguni tööliste puudust kvalifitseeritud tööjõust ja esinesid nõudmistega õpilaste arvu suurendamiseks, eriti Tartus. Kõik see näitab töödega ülekoormatust ja trükikodade läbikäigu suurenemist. Juba tabel 1 näitab, et see tõus kestis ka tänavu.

Trükikodade rahuldava teenistuse juures on mõned ettevõtted, näiteks „Päevaleht“ ja

„Vaba Maa“, püüdnud saabunud kasust osa anda gratifikatsioonide näol tagasi personaalile ja osaliselt ka töölisile. Vaba kapitali olemasolu võimaldas trükikodadel asuda ka masinapargi täiendamisele. Nii on tänava seadud üles juba palju uusi ladumismasinaid, neist osa kallihinnalisi mitme magasiniga pealkirjade ladumiseks. „Päevalehe“ käitis muretseb endale uue rotatsiooni, mille ülesseadmine on käsil jne. Kõik need tehnilised uuendused nõuavad suurt kulu ja meie ei eksi palju, kui loetleme tehnilise uuenduse korraldamiseks umbes $\frac{1}{3}$ sellest, mis suurtööstused 1937. aastal töölisile palkadeks välja maksid. Uuendused on aga kestnud pidevalt aastast aastasse, trükikodade kandevõime kasvab. Trükikodad on jaganud samuti puhaskasu, ja seda mitte ükski osanikele, vaid toetades sealjuures nii riiklikke kui ka poolriiklikke organisatsioone. Suurtrükikodadele on väärtuslik üleriiklik töötariifide ühtlustamine, mis teostati sellekohase aktsiooni kaudu töövõtjate organisatsiooni toetusel ja mis normaliseerib nende omavahelist võistlust tulevikus ja hoiab katastroofilise trükitööde hindade languse eest. Seega ei peaks kahtlust olemasoleva trükikodade kandevõime tugevas tõususes.

Kui aga võrrelda tööliste palku trükikodade kandevõimega, siis pole see mitte sammu pidanud ja palkade osatähtsus on toodangu tõusuga võrreldes pigem langenud.

Ametliku näidkirja „Majandusteated“ alusel on käesoleva aasta kuude võrdlus suurtrükikodades järgmine (tabel 3):

Kuu 1938	Keskmine tunniteen.		Indeksid (1937. a. – 100)			
	m.	n.	Nominaalpalk		Reaalpalk	
	m.	n.	m.	n.	m.	n.
Jaanuar	50,4	33,4	106	108	100	102
Veebruar	49,7	31,3	115	117	108	110
Märts	46,7	29,3	98	95	92	89
Aprill	53,4	33,4	122	118	114	110
Mai	49,8	32,8	97	92	91	87
Juuni	54,5	35,5	113	118	107	111
Juuli	46,3	27,8	108	99	101	93
August	45,0	27,3	98	91	92	86
September	46,9	29,9	105	108	100	103

Ülaltoodud keskmine tunniteenistus meeskui ka naistööliste kohta kehtib täiel määral tüli all olevate käitiste kohta. Kui võrrelda keskmist tunniteenistust kuude järgi, siis võime märgata, et aasta jooksul pole siin esinenud kuigi suurt muutust paremusele ja aasta algul olnud keskmine tunniteenistus on koguni suurem kui septembrikuus. Nii ei pea paika väide, nagu oleks sündinud palkade paranemine üldiselt, vaid kui seda tehti, siis ainult üksikute tööliste juures, mis aga palkade kogusummat palju ei muuda. Sedasama pilti tunnistab ka nominaalpalga indeksi muutumine ja septembri indeks on kaugelt maa näiteks märtsist või aprillist. Kuid nominaalindeksi alusel oleks väär määrata kindlaks tööliste ostujõudu — selle suurenemist või vähenemist.

Samal ajal on tähele pandav elukalliduse tunduvalt tõus. Järelikult elukalliduse endiste nominaalsete palkade stabiilsuse või väheselise tõusumise juures viib tööliste elatisstandardi allapoole. Juba ametlik statistika 1935. aastast kuni 1938. a. septembrini märgib tarbainete üldindeksi tõusu 25% ümber. Võrreldes

möödunud aasta septembrit käesoleva aasta septembriga, nähtub tõusu 5% ümber. Järelikult: kui 1935. aastal oli suurtööstuse nominaalpalk keskmiselt meestel 47,2 ja naistel 29,6 senti tunnis, oleks seda pidanud 25% võrra tõestama, et 1935. aasta ostuvõime jääks püsima. Tegelikult näeme septembris 1938. koguni langust — meestel 46,9 ja naistel 29,9, kõnelemata ostuvõime tõusust. Et palkade ala pole meil pidanud sammu ka möödunud aasta septembri elukalliduse tõusuga, näeme reaalpalga indeksist: meestel on 100 ja naistel 103. Kui töölisel esinevad 20% palgakõrgendusega praeguste normidele, siis teeb see välja septembris keskmiselt meestel 56,2 senti ja naistel 35,8 senti tunnis. Kui võrrelda 1938. aastaga, siis peaks see 25% elukalliduse kõrgenemise puhul ulatuma üle selle normi. Järelikult pole tööliste nõudmine 20% mitte kõrgem sellest, mida nad oleksid pidanud saama elukalliduse tõusu järgi, vaid isegi maha jäänud. Ometi ei tohi ükski tööandja tahta, et tööstusliku konjunktuuri ajal oleks tööliste elatistase madalam kui ta seda oli majandusliku tõusengu algastal, 1935. aastal.

Nii, paratamatult, peaksime saama üldmulje, et trükitööstureil ei peaks olemasolevate raskusi tööliste nõudmistele rahuldamiseks. Aga, kahjuks, nii mõnigi tööstur pole veel õppinud fakte hindama ja taotleb vaid vana põhimõtet: jaga ja valitse ning aja kasud taskusse.

„Päevalehe“ trükikojaga, kes arvestas töiselt tööliste nõudmist, võisid töölisel esmalt sõlmida kokkuleppe. Selle järele hakkasid avaldama järeleandmist ka teised töösturid. Üldiselt tunnistatakse vastuvõetavaks tööliste nõudmine — maksa 25% kõrgemat tasu öötöötundide eest. Siin ilmneb vaid vahe, et mõned tahavad seda teha täies ulatuses, teised aga osaliselt. Tööaja suhtes öösel tunnistatakse vastuvõetavaks 7 tundi ja 7,5 tundi. „Päevalehe“ trükikoda on tulnud vastu ka üldisel palkade kõrgendamisel — tõstes 1. jaanuarist 1939. a. palku umbes 5—15% võrra.

Me võiksime neist määradest, mida „Päevaleht“ pakkus, leida aluseid edaspidiseks kokkuleppeks teiste töösturitega. Seda tuleb arvestada eriti seetõttu, et üldnimetatud trükikodad peavad omavahel tihedat kontakti trükitöösturite ühingu kaudu ja on teatava kokkuleppe teinud järeleandmistes piirides tööliste nõudmisele. Sellast kokkulepet tingib asjaolu, et ükski ettevõtte ei taha sattuda ebasoodsasse olukorda, ja seda saab ära hoida tingimuste ühtlustamisel. Imelikul kombel pole „Vaba Maa“ ega „Ühiselu“ trükikodad hoolimata „Päevalehe“ kokkuleppest omalt poolt töölist samal määral rahuldanud ja lasevad küsimused minna töötüli lahendamise komisjoni.

„Päevalehe“ kokkuleppe kohta on meil selget muju, seepärast me seda siin ei puuduta. Küll aga tahaksime loota, et ka töötülide lahendamise komisjonis tüli tuleb täieliselt valgustamiseks ja seda juba trükikodade enestehuvide. Igale vähikule peab olema arusaadav, et teissugused erinevad palgatasumise tingimused võivad olla kahjulikud äri normaalse konkurentsile, ja seda teed meie teadlikud trükitöösturid ometigi ei peaks käima.

Tööliskond ja ratsionaliseerimine

Anatol Renning.

1.

Tööliskond on ratsionaliseerimise vastu, kurdab Kaubandus-tööstuskoja Teataja. „Tööliskonna sageli mitteasjatundlik vastuseis ning agitatsioon püüavad luua ettevõttele vaenulist meeleolu ja seega halvavad ratsionaliseerimise üritusi.“ (Nr. 19, lhk. 478.)

Nagu sellest näha, tekitab tööliskonna vastuseis tööpinge tõstmisel tööandjale muret, kuid nad püüavad olukorda seletada tööliste „mitteasjatundlikkusega“ ja „agitatsiooniga“.

Et see asi nii lihtne ei ole, nähtub sama kirjutuse sõnadest, et „tööprotsessi ratsionaliseerimise võidud peavad kuuluma vaid töölise ja tarbijakonnale“. Peavad kuuluma! Väga õige, aga kui need võidud tegelikult siiski ei kuulu neile, kellele nad peavad kuuluma? Tööliskond kuulis ka seda, et majandusliku tõusu võidud peavad kuuluma kogu rahvale — ja temale ka. Kuid majanduslik tõus näib jõudvat lõpustaadiumi. Palgad küll tõusid, aga seda enam tõusid hinnad ja üürid. Seepärast ei ole see sugugi „mitteasjatundlik“, kui töölised ka tööpinge tõstmise puhul ei usu, et selle „võidud“ neile ka tõeliselt kuuluvad. Hiljuti deklareeris Balti Puuvillavabriku juhatus, et tööpinge tõstmisest tulev kasu läheb palgade tõstmiseks ja hindade reguleerimiseks. Kas see ka tõeliselt nii sünnib, seda ei suuda kontrollida tööliskond ega vististi ka riigivõim. Tegelikult võib arvata, et kui hindu mõningal määral alandatakse, siis seepärast, et praeguste hindade juures ka kauba mahutamise võimalused on liiga piiratud. Esiialgu ei ole hindade alandamisest midagi kuulda ja tööliste teenistus, kui see ka tõuseb, siis palju väiksemal määral võrreldes tööpingega. Kuid see ei ole ainus põhjus, miks töölised ei lase ennast pimestada „ratsionaliseerimise“ sõna ilusa kõlaga ja nende seletustega, mis selle sõnaga kaasas käivad.

2.

Sõna „ratsionaliseerimine“ on tõesti väga kõlav: see ei tähenda ju muud kui asjade ja tööviiside ümberkorraldamist mõistuse nõudmise kohaselt. Tööandjad püüavadki seletada, et vastuseis ratsionaliseerimisele on sama mis vastuseis mõistusele.

Tööline aga küsib: kelle mõistuse kohaselt ümberkorraldamine sünnib? Kas on siin mõõduandvad kogu rahva tahtmised ja huvid, nii et tööliskonna töövaeva vili läheks tööliskonna enese ja kogu rahva jõukuse tõstmiseks ning majanduslik areng sünniks kavakindlalt, kooskõlastatult, ilma et sellega kaasas või selle jälgedel käiks tööpuudus ja kriisiviletsus? Kas on sellejuures põhimõtteks, et väiksema tööpingega saavutada suuremaid tulemusi, — moodsa tehnika ja organiseerimiskunsti saavutuste ärakasutamise teel?

Meil hooguvõtva ratsionaliseerimise taga ei seisa rahva kollektiivne mõistus, vaid ettevõt-

jate mõistus, mille jaoks on olemas üks siht ja mõõdupuu: ettevõtte tulukus. Kas saavutatakse tulukuse tõstmine käitise moodsama tehnilise varustuse või administratiivkulude kokkutõmbamise abil või palgade vähendamise, tööpinge tõstmise ja tööliskonna tervise laostamise kaudu — see on ettevõtjail põhimõtteliselt ükskõik. Samuti on neil ükskõik, kas ja kuivõrd nende ratsionaliseerimise tulemusel suureneb tööpuudus nende käitiste värava taga, — või õigemini on neil tööpuudus koguni kasulik, kuna see võimaldab tööliste palgataset alla kruvida.

Kumba teed kasutada rohkem, kas ratsionaliseerimist teaduse edu arvel või ratsionaliseerimist tööliste higi arvel, selle üle otsustab ettevõtja tegeliku olukorra kohaselt: tema valib selle, mis on kergem. Kui tööliskond on tugevasti organiseeritud, seal otsitakse tulukuse tõstmiseks vahendeid, mis ei halvenda tööliste olukorda, ja seal ollakse ka sunnitud võimaldama töölistele osasaamist suurenenud tulukusest, tistes vastavalt palku. Mida nõrgem on tööliskond, seda enam püütakse alandada tema hignähtu, seda suuremale pingutusele sunnitakse tööline, — see ratsionaliseerimise viis on ju kõige lihtsam ja kõige odavam: moodsa masina muretsemisel tekib amortisatsiooni mure, tekib kartus, kas masin suudab oma hinda tasa teha enne kui ta vananeb, — töölise puhul seda muret ei ole: kui ta muutub ülepingutuse tõttu kiiresti töövõimetuks, leidub alati tema asemele värsked inimootoreid — ilma mingisuguse lisakuluta.

Ettevõtjad räägivad, et tootlikkuse suurendamisega tekib ka võimalus palgade tõstmiseks, ja sellega siin avanevat tee tööliste palgatasele ja elutaseme tõstmiseks.

See ei ole tegelikult nii. Esiteks ei ole oodata, et sel teel saavutatakse mingi püsiv teenistuse tõstmine. Kogemused näitavad, et niipea kui suurenenud tööpinge on saavutatud, reguleeritakse tööliste teenistus uuesti madalamale tasemele ja nii kurnab tööline oma tervist järjest kasvava tööpingega, ilma et ta saaks sellest nõiaringist välja.

Teiseks ei ole õige, et tööliste palgatase tõstmiseks ei ole muud teed kui tööpinge tõstmine: selleks võidakse rakendada teised ratsionaliseerimise vahendid, sest tööline on õigustatud saama paremat tasu mitte ainult siis kui tema jõukulus kasvab, vaid ka siis, kui töö tootlikkus on kasvanud igal teisel teel. Sest töötajana ta on tootmise aluseks ja tarbijana — tootmise sihiks. Ettevõtjale peab käitise netotoodangu väärtusest jääma parajasti niipalju, et temal püsiks huvi ettevõtte juhtimise vastu ning et võimalik oleks majanduse arenguks vajaline kapitali akumuleerimine — muu osa peab kuuluma tööliskonnale, kuivõrd selle arvel ei alandata hindu.

Ja see tööliskonnale kuuluv osa on õige suur, — meie oludes on ta palju suurem kui

töölitele tegelikult väljamaksetav palgasumma. Tööliskonna nõrkuse tõttu maksetakse tööliste nii vähe kui hädapärast vaja, et ta tööle tuleks, mitte aga nii palju, nagu üldiselt võimaldab käitiste tõeline kandevõime. See vahe, see palgalisa, mis tööliste kätte tuleb, on väga suur, — mõnes tööstusharus tähendaks see palkade tõstmist vähimalt kahekordseks. See on saavutatav ka praeguse tootlikkuse taseme juures, praeguse tööpinge juures — tööliskonna organiseerimise teel. Selleks pole vaja mingit ratsionaliseerimist. Ja ümberpöörduvalt: ka ratsionaliseerimise puhul, kuid praeguse nõrga organiseerimise juures, ei ole põhjust loota teenistustaseme olulist tõusu.

4.

Tööliskond ei ole igasuguse ratsionaliseerimise vastu, kuid ta ei saa olla nõus sellega, et

ratsionaliseeritakse tema tervise, tema töövõimaluste ja palga arvel.

Ta ei võitle selleks, et ratsionaliseerimist üldse ära hoida. Majanduse tehniline ja organisatsiooniline areng peab toimuma ka Eestis. Kuid tööliskond tahab seda arengut alistada rahva tahtele ja rahva huvidele, rahvamajanduse üldhuvidele, et selle arenguga käiks tegelikult kaasas tema elatustaseme ja jõukuse tõus. Ja kõigepealt ta tahab, et tema teenistus tõuseks kõrgusele, mis vastab Eestis juba saavutatud majandusarengu tasemele.

Selleks, et ratsionaliseerimine ei areneks tööliste väljakurnamiseks, selleks, et tööliskond saaks osa majanduse arengu ja ratsionaliseerimise kasudest; selleks, et tema kogu rahvaga majanduse arengule juhtivalt mõjuks, — selleks on olemas ainus tee, ainus kindel alus: organiseerimine.

Tööliste vastus ratsionaliseerimisele peab olema: kutseühingud tugevaks!

Komisjon lõpetas töö

Vineeritööstuse uurimise komisjon, millest võttis osa sõnaõigusega Tööliskoja liige A. Petrov, lõpetas oma töö.

Uurimise alla kuulus vineeritööstuse ainus ettevõtte Eestis — A.-S. A. M. Lutheri tehas.

Oma töötulemuste kokkuvõttes asus uurimise komisjon seisukohale, et meie vineeritööstuses tarvitata vaid olemasolevaid puidutagavarasid on A.-S. A. M. Lutheri tehas võimaline ümber töötama, arvestades tehase tehnilise sisseseade võimet.

Tööliskoja liige A. Petrov esitas oma eriarvamise.

Komisjon ei ole kõiki tööstusseaduses ettenähtud küsimusi põhjalikult uurinud. On jäänud täiesti selgitamata meie vineeritööstuse eksporteeritavate saaduste hindade küsimus, mis on õigustamatult madal ega ole kooskõlas meie rahvamajanduse huvidega.

Samuti on jäänud lahtiseks siseturu hindade ja tarbijate huvide kaitse küsimus monopolisti hinnapoliitika vastu.

Ka tööliste palga ja sotsiaalse olukorra hinnang ei ole objektiivne.

Seega ei oleks õige A.-S. A. M. Lutheri monopolistliku seisukorra tagamine.

Ülevaade Tööliskoja tegevusest

Tööliskoja üldkoosolek.

Pühapäeval, 6. nov. s. a., toimus Tööliskoja üldkoosolek. Koosolekul esimees J. Kurvits esines ülevaatega koja tegevusest viimase aasta jooksul. Ta märkis, et tööliskonna olukorras ilmneb halvenemise tunnuseid. Tööliste arv tööstuses hakkab vähenema, eriti puutööstuse, paberitööstuse ja tekstiiltööstuse alal. Palkade tõus jääb kaugelt maha elatusmaksumuse tegelikust tõusust. Palgakärpimisena tuleb võtta ka tööandjate korraldusi tööpinge tõstmiseks. Esimees valgustas koja samme tööliskonna asutuste ellukutsumiseks töölisvanemate õiguste kaitse ja nende omaabi korraldamise alal, samuti ka Tööliskoja tegevust vabakutseühinguliste põhimõtete kaitseks seoses uue kutseühingute seaduse ellurakendamisega. Eriti hoogsalt areneb praegu koja haridustöö töölisvanemate keskel. Töö-

lisvanemate kursused korraldas koda Tallinas, Tartus ja Sindis. Tööliskonna huvide esindamise alal riigivõimu ees tegeles koda reaktantsate küsimustega. Koja sellekohastel samudel ei olnud aga tulemusi.

Läbirääkimiste järele võeti vastu järgmised resolutsioonid:

Üldkoosolek tunnistab, et Tööliskoda jatkas oma tegevuse teise aasta jooksul tööliskonna huvide ja vaba tööliikumise kaitset.

Arvesse võttes, et töölisvanemate seadusevastased ja sihilikud vallandamised kestavad järjest suurema hooga ning et nende hulgas vallandatakse ka koja liikmeid, koosolek leiab, et see tähendab mittelugupidamist seaduste vastu ja riigivõimu prestiiži allakiskumist tööandjate poolt; et riigivõim pole seni töölisvanemate ning ka koja liikmete õiguste kaitseks vahele astunud; et selles olukorras töö-

lisvanemad peavad lootma oma aktiivsusele ja omaabile.

Ühtlasi üldkoosolek otsustas, toetudes VI töölisisvanemate, koja valijasmeeste ja kutseühingute esindajate konverentsi üksmeelsele soovialvaldusele, asutada töölisisvanemate omaabi korraldusena töölisisvanemate fondi.

Koosolek võttis vastu töölisisvanemate fondi põhimääruse.

Peasekretär L. Metslang refereeris tööliskonna organiseerimise väljavaateist. Referaadi seisukohad olid kokku võetud järgmises koosoleku poolt vastuvõetud resolutsioonis:

1) Eesti tööliskonnas püsib kindel tahe parandada oma õiguslikku seisukorda ja tõsta oma ebaloomulikult madalat elatustaset. Need eesmärgid on saavutatavad sedavõrd, kuivõrd kasvab tööliskonna ühine jõud vabakutseühingulise organiseerimise teel.

2) Kutseühingute seaduse ellurakendamisel tuleb võimalikult suuremas ulatuses säilitada ja kaitsta vaba kutseühingulisi põhimõtteid, taotledes ühtlasi selle seaduse, samuti töötülide lahendamise seaduse muutmist vastavalt kutseühingute ja Tööliskoja seisukohtadele.

3) Ühtlasi ei tohiks kasutamata jätta ühtki võimalust vabaks kutseühinguliseks tööks praeguse olukorra raamides.

4) Kutseühingud peavad seadma oma lähimaks tegevuse sihiks palgaolude parandamise aktsioonide läbiviimise ületööstusharulises ulatuses, ühtlustades selleks üksikute käitiste töötülisid, taotledes kollektiivlepingute sõlmimist, eriti aga juhtides töölise võitlust väärratsionaliseerimise kasudest osasaamise eest.

Samuti peab tööliskond rõhku panema majandusliku ühisjõu kujundamisele ühistegelise organiseerimise kaudu.

Kõik töölisisvanemad astuvad kutseühingute liikmeiks ja nende võitlusjõud tõstmiseks võtavad osa kutseühingute juhtimisest.

Algatatud küsimuste all nõuti, et „Tall. Rahvamaja“ juhtimine läheks ajaloolise õiguse alusel üle töölisorganisatsioonidele.

Koja sotsiaalpoliitilised algatused ja sammud töölise kaitseks.

Korterikriisilahendamiseks esitas Tööliskoda koos Ühistegevuse ja Eraametnike Kojaga märgukirjad peaministrile.

Tööliskoja märgukirjas juhiti tähelepanu kriitilisele olukorrale meie korteri-, eriti väikekorterite turul. Korteripuuduse tulemuseks on üürhindade alatine kerkimine.

Eriti nõuavad lahendamist järgmised probleemid: väikekorterite vajaduse selgitamine ja korterikriisi lahendamise plaanide koostamine. Omavalitsuste ehitus- ja maapoliitika suunamine odavate väikekorterite ehitamise sihis. Eriti suuremate käitiste tööandjate seaduseandlikul teel kohustamine oma käitiste töölisele odavate väikekorterite ehitamiseks. Väikepalgalistele korteriomandi soetamise võimaluste selgitamine. Minimaalnõudmistest seaduseandlik fikseerimine, millele peab vastama väikekorter tervishoiu ja elamukultuuri mõttes. Korterite inspektsiooni teostamine, eriti uute korterite ehitamisel.

Nende küsimuste läbitöötamiseks on vajaline „Elukorterite büroo“ loomine, kus peaksid eriti mõjuvalt esindatud olema töölise ja muude palgaliste keskorganisatsioonid, eriti Tööliskoda, E. Töölisühingute Keskkliit ja E. Haigekassade Liit jne.

Töölisisvanemate vallandamise asjus A.-S. „Kaves“, Tall. Linna Ehitusosakonnas ja Auvere Kunstivitehases esitas Tööliskoda märgukirjad sotsiaal- ja majandusministrile, nõudes, et senine ebaõige tööliskonna asutustele suhtumine ja seega kogu tööliskonna häirimine tööandjate poolt lõpetataks. Ühtlasi paluti ministrite kaasabi vallandatud töölisisvanemate õiguste endistamiseks.

Ministrid tunnistasid, et selles suhtes on kujunenud ebanormaalne olukord ja et riigivõim kavatseb ette võtta vastavaid samme, tarbe korral päevakorda võttes tööliskonna as. seaduse muutmise.

Juuksurite-ettevõtjate nõudmise puhul lubada juuksetööstuses pühapäeviti töötada tegi Tööliskoda sotsiaalministrile teatavaks, et koda, toetades Tartu Juuksetöölise Ühingu seisukohti, asub selles suhtes eitavale seisukohale, kuna pühapäevase töö võimaldamine juuksetööstuses oleks sotsiaalpoliitiliselt sammuks tagasi, milleks puudub igasugune vajadus.

Sotsiaalminister ütles, et tema ei kavatse sellele juuksetöösturite nõudmisele käiku anda.

Kopli rahvamaja kasutamise asjas esitas Tööliskoda märgukirja majandus- ja sotsiaalministrile.

Kopli, kus rahvamaja on küll ehitatud, nimelt A.-S. „Kopli Kinnisvarade“ poolt, ei võimaldata selle kasutamist töölisorganisatsioonidele, näit. E. Klaasipuhujate Ametiühingule, küll aga kasutatavad praegu rahvamaja üliõpilisorganisatsioonid.

Rahvamaja säärases tööstusasunduses nagu Kopli peaks olema eeskätt töölisorganisatsioonide asupaigaks.

Kursused.

Valijate soovidele vastu tulles otsustas koda kursused korraldada Narvas, Kundas, Türil ja Turbas ning täiendavalt Tartus ja Sindis.

Tartus on kavas: „Käitise bilansi vaatlemine ning ratsionaliseerimise teooria ja praktika“ — V. Udam; „Kõneoskuse ja propaganda“ — J. Mihkelson; „Ühistegevus“ — H. Isküll; „Töölise haridustöö“ — L. Metslang; „Kutseühingute korraldus Eestis“ — A. Offenbach ja „Tööliskonna majanduspoliitilised seisukohad“ — A. Renning.

Sindis toimusid täiendavalt kursused 26. ja 27. nov. Sindi ühishaigekassa ruumes. Kursusel refereerisid: J. Mihkelson — „Kutseühingute töökorraldus ja töölise haridustöö ning õpiringid“; L. Johanson — „Haigus- ja õnnetuskindlustus, tööliskorterite küsimus, tööliskonna majanduspoliitilised seisukohad“.

Töölisisvanemate käsiraamat.

Koja kirjastusel ilmunud töölisisvanemate ja kutseühinglaste käsiraamat on tööliskonnas sooja poolehoidu leidnud, kuna kahe kuu

jooksul on üle poole trükist juba läbi müü-
tud.

Käsiraamatut saab tellida koja büroost, koja esindustest ja koja liikmeilt või makstes raha koja posti jooksvale arvele nr. 735.

Käsiraamat maksab: brošeeritult Kr. 1.50, köites Kr. 2.—, iluköites Kr. 2.50.

Samuti on veel saadaval „Määrused töös-
tuslike käitiste töötervishoiu ja tööõnnetuste
vältimise alal“, hind 15 senti.

Loengud Ringhäälingus.

Tööliskoja loengute sarjas Riigi Ringhää-
lingus on lähematel kuudel ette nähtud järg-
mised loengud: I. Rebane — „Tööliste tööaja
küsimus“; L. Johanson — „Rahva looduslik
juurekasv ja sotsiaalpoliitika“; L. Metslang —
„Kutseühingute ülesandeid“; L. Johanson —
„Tööliskorterite küsimus“; P. Margna — „Sot-
siaalkindlustuse küsimusi“.

Tallinna töölisanemate koosolek.

Neljapäeval, 10. nov. s. a., toimus Tallinna
töölisanemate, koja valijasmeeste ja kutse-
ühingute esindajate ülelinnaline koosolek.

Koosolekul koja esimees J. Kurvits esi-
nes ülevaatega koja tegevusest, L. Johan-
son refereeris tööliskorterite kriisist ja L.
Metslang selgitas töölisanemate fondiga
seoses olevaid küsimusi.

Koosolek võttis üksmeelselt vastu järgmised
resolutsioonid:

1) Koosolek nõuab sihtasutus „Tallinna
Rahvamaja“ põhikirja muutmise kavade puhul
tööliste ajalooliste õiguste austamist, kõrva-
liste organisatsioonide eemalejätmist sihtasu-
tuse juhtimisest ning sihtasutuse üleandmist
kutseühingute, Tööliskoja ja tööliskultuuriliste
organisatsioonide valitsemisele.

2) Koosolek leiab, et tööliskorterite kriis
on väljakannatamatult terav ning et olukord
on iga päevaga veelgi halvenemas.

See kohustab riigivõimu ja omavalitsusi
astuma viivitamatult vahele üüritõusu pidur-
damiseks ja väikekorterite juureehitamiseks.

Korteripoliitika sihiks olgu: eramajaomani-
ku asemele tulgu riik, omavalitsus või korteri-
kasutaja ise majaomanikuna.

Seadusega tuleb nõuda, et suuremad töös-
tusettevõtted ehitaksid oma töölilistele tarvi-
lise arvu elukortereid.

Seadusega tuleb kindlaks määrata minimaal-
nõudmised, millele peavad vastama tööliskor-
terid, mida ehitavad tööstusettevõtted oma
töölilistele, aga ka minimaalnõudmised üldse väi-
kekortereitele.

Tuleb teostada elukorterite inspeksiooni.

3) Koosolek ühineb täiel määral koja üld-
koosoleku resolutsioonidega. Eriti tervitab
koosolek töölisanemate fondi asutamist ning
kutsub kõiki töölisanemaid võtma osa ühi-
sest omakorraldusest ning astuma fondi osa-
listeks.

Käitiste elu

Tallinnas

A.-s. Franz Krull.

23. nov. s. a. lõppesid töölisanemate valimised
a.-s. „Franz Krulli“ käitises. Esimesel valimisel
osutusid valituks Jüri Roopberg ja August
Mättas. Kuna praegu hääleõiguslike tööliliste
arvu järgi Krulli töölisnõukogusse kuulub 5 liiget,
siis korraldati järelevalimised, kus valiti puuduvad
kolm liiget. Need on: Elmar Kauer, Martin
Kuldre ja Aug. Tõsine. Kandidaatideks jäid
järjekorras Lemberg, Saar, Klase, Miller ja
Viilup.

Tööinspektori kinnitamise järele võivad vane-
mad asuda oma ülesandeid täitma.

Praeguste valimiste järele võib öelda, et meie
suurimas metallitööstuses jällegi on jalule seatud
enamvähem normaalne olukord, mida seal seni ei
olnud. Olgugi et töölisnõukogu valimine on vaid
tööstuslike käitiste tööliskonna asutuste seaduse
täitmine, on see kujunenud omamoodi võitluseks
tööandjate ja tööliliste vahel. Võrdlemisi arvukas
on juba nende lindpriide tööliliste hulk, kes selle
seaduse täitmist nõudes on pidanud kaotama töö-
koha. Nende hulk suureneb iga aastaga. Seepärast
peab töölisanemate valimisele suhtuma kui teat-
tud saavutusele, mille töölised on suutnud kätte
võita.

Olgugi et Krulli käitise juhatus polnud erilisi
surveabinõusid valimiste takistamiseks ette võtnud,

pidi noor tööline A. Plooni siiski oma koha kao-
tama.

Möödunud aasta lõpul asus Fr. Krulli käitise
tööliliste üldkogu koosolek seisukohale, et palgad
ei vasta enam elukallidusele, ja tegi töölisnõuko-
gule ülesandeks käitise juhatusesga palkade tõs-
tmise võimaluse üle läbi rääkida. Üldine arvamine
oli, et palgad peaksid tõusma vähimalt 6 senti
võrra tunnis.

Läbirääkimised käitise juhatuses ja töölisnõu-
kogu vahel keetsid mitu kuud tulemusteta, kuni
viimaks käesoleva aasta veebruarikuus teatati käi-
tise juhatuses poolt, et palku ollakse nõus tõstma
kõigil töölilistel ühe senti võrra tunnis. Selle vastuse
järele puhkes käitises üldine tööseisak, millele kolm
päeva pärast tööseisaku algust järgnes lokaut
(töösul) käitise juhatuses poolt ja töölilistele mak-
seti välja lõpparved. Kaks kuni kolm päeva hiljem
pandis käitise värvasvesse tulba külge suured plaka-
tid, kus üksikuid töölilisi tööle tagasi kutsuti. Sel-
lane tagasivõtmine järgukaupa kestis üle kuu aja.
Algul töölised kõhklusid, hiljem aga siiski läksid
tööle kõik kutsutud. Nüüd käitise juhatus sõlmis
töölilistega uued palgalepingud, kusjuures palka
tõsteti 1—3 senti võrra tunnis, missugused palgad
püüvad senini. Nii lühidalt töötüli käigust, mida
omal ajal kogu tööliskond üle riigi jälgis suure
huviga.

Üks osa tööliliste nimesid jäi aga tulpale ilmu-
mata. Need olid töölisnõukogu liikmete ja kandi-

daatide ning endiste agaramate tegelaste nimed. Nii puudus töölistel igasugune seaduslik esindus.

Sellase talitusviisiga käitise juhatus näitas varjamatult, missugune on tema suhtumine tööliste seadusepärasele esindusele. Loomulik, et ükski tööline ei võinud kahelda selles, et vähimigi liigutus töölisnõukogu valimise suunas on seotud koha kaotamise riisikoga. Pealegi olid seniseil töölisvanemil pooleli kohtuprotsessid käitise juhatuses, kuna nad aga kõigest hoolimata olid siiski seadusevastaselt vallandatud ja võis arvata, et mõnigi nende hulgast protsessi võidab, mispärast uue nõukogu valimine oleks enneaegne, siis ka töölised ei rutanud uue nõukogu valimisega.

Nüüd, kus senise nõukogu vilutused 1. detsembril lõpevad, ei olnud mõtet enam valimistega viivitada. Nõutava arvu allkirjadega varustatud soovivaldus esitati tööinspektorile, kes 2. nov. 1938. a. kutsus kokku töölise üldkogu koosoleku. Esimene koosolek kvoorumi puudusel (nõutavast 360 töölisest oli kohal 345, seega puudus 15) jäi pidamata, mispärast teine koosolek peeti nädal hiljem, kus oli koos juba üle 400 hääleõigusliku töölise. Koosolekul seati üles 16 kandidaati, kellest 15 valiti valimiskomisjoni, kes siis oma töö tulemusena vastavalt häälte arvule kuulutas 23. nov. 1938. a. välja valimiste tagajärjed eespool nimetatud kujul.

Tööline Plooni kaotas valimiste ajal siiski oma töökoha, kuna arvati, et tema oligi valimiste algataja. Kuna Plooni aga alles paar nädalat enne vallandamist õiendas õppinud töölise eksami, oli tal õigus töötada käitises 3 kuud pärast eksami õiendamist. Üldkogu seadiski üles tema kandidatuuri. Käitise juhatus ähvardas seepeale valimiskomisjonile koosolekuruumi mitte enam lubada, mille järele Plooni oma kandidatuuri maha võttis, sest oli karta, et valimised selle tagajärjel võivad luhtuda või pikkade protsesside tõttu liialt viibivad. Plooni oma isiku pärast ei tahtnud põhjustada takistusi ligi 1000 töölise seadusliku esinduse valimisel.

Krulli poole aasta ajalugu näitab, et ilma organisatsioonita on töölise olukord ainult käitise valdaja tahtest. Ainult organiseerimine võib olukorda parandada. Siin seisab metallitöölise organisatsioonil suur tööpõld ees, mis on alles söödis.

Kuidas aeti RET'is nurja töölisnõukogu valimised.

Raadiotehas RET'i aktiivsemate töölise algatusel võeti üles töölisnõukogu valimine ja korjati ka vajaline arv allkirju. Üldkogu koosolek oli tööinspektori poolt kokku kutsutud 26. okt. Samal päeval, enne koosolekut, vallandati valimiste aktiivsem algataja O. Kurvet. Sellega anti „hoiatus“ ka teistele ja koosolekule tulijaid pandi hoolikalt tähele. Kvoorumi puudusel koosolek nurjus. Järgmisel päeval juhiti Tööliskojast dir. Võrgu tähelepanu sellele, et seaduse täitmist takistada ei tohi; sedapuhku seletas Võrk, et ta on valimistega kõigiti päri ja neid ei takista. 28. oktoobril toimus tööinspektori ruumes teiskordne üldkogu koosolek, kus vajaline kvoorumi oli koos, ja valiti valimiskomisjon, mille esimeheks sai O. Kurvet. 10. novembriks määrati valimised. Nüüd asusid meister Saargs, tööline Tammi ja la-

duametnik Piilberg sihikindlale tööle valimiste nurjaajamiseks. Valimispäeva hommikul ilmus käitise värava ette koja instruktor R. Koppelmann, et jagada töölisele lendlehti üleskutsega valimistest osa võtta. Kui dir. Võrk seda nägi, kiskus ta lendlehed töölise käest ära ja rebis puruks; R. Koppelmannile läks ta kätega kallale, nõudes, et see kui „võõras isik“ tema käitise kaoks. R. Koppelmann ütles, et ta pole kellegi käitises, vaid linna tänaval. Nii ei julgenud enamik töölisi valima minna. Nii nurjusidki valimised ja selle järele otsekohe vallandati 5 valimiskomisjoni liiget ja umbes niisama palju teisi aktiivsemaid töölisi. 12. novembril ei lastud valimiskomisjoni esimeest O. Kurvetit enam käitise, olgugi, et tema omaegne ülesütlemine kustut tema valimisega valimiskomisjoni ning et valimiskomisjon polnud veel oma tegevust lõpetanud. On vähe tööandjaid, kes julgevad sel viisil vastu astuda töölise seaduslikele õigustele.

„Ühiselu“ üldkogu koosolekut.

A/s. „Ühiselu“ trükikoja töölise üldkoosolek peeti 23. oktoobril s. a. Koosolek oli kutsutud kokku ühenduses öötöö sisseseadmisega trükikojas ja sellest võttis vajaline arv töölisi osa.

Koosolekut juhatas E. Ruul, protokollis J. Purres.

Võeti vastu vormiline otsus töötüli alustamise kohta. Töötüli aluseks võeti nõudmised: kõigi palka tõsta 20% võrra, masinaladujate palka tõsta 1928. aasta määrade kõrguseni, öötöölise palka tõsta päevasest palgast 25% võrra, samuti korraldada öötöövahetused jne.

Töötüli lõpp „Päevalehes“.

„Päevalehe“ trükikoja töölise ja trükikoja valdajate vahel saavutati järgnev kokkulepe. Öötöö eest tuleb lisaks normaaltööaja palgale tasuda 25%. Kui öötöö sünnib kella 22 — 6 vahel, kuuluvad kõik tunnid kõrgendatud tasu alla. Vahetused, mis kestavad kuni kella 23-ni, tasutakse normaaltööaja palga alusel. Segavahetuste korral (öö- ja öhtuaeg koos) 3 öötunniga tasutakse kolm öötundi 25% kõrgemalt, ülejäänud 5 tundi hariliku tasuga. Samas vahekorras sünnib tasumine ka 4, 5 ja 6 öötunniga vahetuses.

Kuigi palk tasutakse seega kogu 8 tunni eest, on tegelik tööaeg lühem, ja seda järgmiselt: Neil vahetustel, mis lõpevad kell 2 öösi, on tööaeg 7½ tundi, üle kella 2 lõppevatel vahetustel on tööaeg 7 tundi.

Pühapäeval tehtavad ületunnid on 75% kallimad harilikelt töötundidest.

Mis puutub palgade kõrgendamisse üldse, siis lito- ja tsinkograafide palgad kui töötüli all mitte olnud korraldatakse eriliselt. Teistele töölisele töölisnõukogule teatavaks tehtud andmete põhjal kõrgendatakse palku alates 1. jaanuarist 1939. a. iga üksiku töölise töösuse järgi 5—15%-ni. Kogusummaliselt teeks see välja umbes 7—8%. Töölised leppisid sellase hilise tähtpäevaga, arvesse võttes vahepeal käitise poolt antud gratifikatsioone — 19. novembril kahe nädala palk ja jõuludeks

oodatav lisa. Need gratifikatsioonid tõstavad tugevas protsendis palku ajavahemikul novembrist detsembrini.

Ühtlasi ettevõtte kinnitas kirjas, et neil töölisil, kes on saanud palka 1933. a. palgatase-
mest vähem, reguleeritakse palgad 1933. a. ta-
semele.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse „Päeva-
lehe“ trükikoja tööliste teiskordne üldkoosolek
peeti 30. oktoobril s. a., millest võttis osa 57
töölisl.

Koosolekut juhatasid J. Sa a r ja R. Ka l a,
protokollisid A. T r e i m a n ja K. T o t s a s.

Koosolekul arutati tekkinud olukorda ühen-
duses öötöö sisseseadmisega trükikodades aja-
lehtede alal. Samuti otsustati valida töölisnõu-
kogu, mis „Päevalehe“ trükikojas seni puudus.

Töölisnõukogu valimisel osutusid valituiks
R. Ka l a, A. R e b a n e ja A. J a n s o n.

Töölisnõukogu jagas omavahel ametid
järgmiselt: esimees Richard Ka l a (masinala-
duja), abiesimees August R e b a n e (laduja)
ja sekretär Arnold J a n s o n (laduja).

„Vaba Maa“ tööliste üldkoosolek.

23. oktoobril s. a. peeti o/ü. „Vaba Maa“
tööliste üldkogu koosolek, mida juhatas G.
R a t a s.

Koosolek oli kutsutud kokku ühenduses
ajalehtede alal teostunud muudatustega öö-
töö sisseseadmise näol.

Otsustati kuulutada välja töötüli, mille
nõudmisteks on: kõikide tööliste palku tõsta
20% võrra, öötöö hinnata 25% kõrgemalt päe-
vasest tööst, samuti öötöö aeg määrata 6 tun-
nini jne. Töötüli on antud juba Töötülide
Lahendamise Komisjoni, kus lepitus pooleli.

„Ühiselus“ töölisvanem.

A/S. „Ühiselu“ trükikoda oli neid käitisi,
kus senini puudus töölisvanem, olgugi et töö-
liste arv ulatus 90-ni. Hiljuti siiski toimusid
valimised. Töölisvanemaks valiti A. P u p -
p a r t, kes on juba töötanud 16 aastat masinala-
ladujana. Millegipärast trükikoja juhatus pa-
handas A. Puppardi üle ja tahtis talle anda
lõpuarve, seega saata kauaaegne tööline vära-
va taha. Vahepeal aga töölisid juba kindlusta-
miseks valisid ta töölisvanemaks.

Lorupis.

Joh. Lorupi klaasivabrikus toimusid okt.
töölisnõukogu ümbervalimised. Valituks loeti
häälele järjekorras Martin M ä n d l a, Leo
L e o l a, Aleksander M e i s n e r ja Aleksander
P i h l a k. Töölisnõukogu kinnitati inspektori
poolt.

Üldkogu koosolekul ülestõstetud nõudmised
lao- ja lihvitöökoja tööliste palgakõrgendu-
seks ei leidnud käitise juhatuse poolt vastu-
tulekut laotööliste suhtes, kuna lihvimise töö-
kojas tõsteti naistööliste tunni tasu 1—2 senti
tunnis, arvates 1. nov. k. a.

Käitis seisab 23. detsembrist kuni 15. jaa-
nuarini tellimiste puudusel ja remondi teos-
tamiseks.

A. R.

A.-s. „A. M. Lutheri“

töölisnõukogu on korduvalt nõudnud palkade tõst-
mist. Juba mitu kuud tagasi esitati nõudmine, et
mööblijaoskonnas pandaks kehtima uus ja ajako-
hane tükitöö hinnatabel. Nüüd lõpuks esitatigi uus
tabel töölisnõukogule läbivaatamiseks.

„Uus“ tabel on maha kirjutatud 1928. a. kehti-
nud tükitöötabelist ja sisaldab vaid umbes 5-
protsendilist hinnatõusu, võrreldes 1928. a. tükitöö
hinnatabeliga.

Kui võrrelda praegust elumaksumust 1928. a.
elumaksumusega, siis ei jää mingit kahtlust, et
seal on vahe, mis on kaugelt üle 5 protsendi. Ka
on tööprotsess 10 a. jooksul n.-n. ratsionaliseeri-
mise tõttu palju pingelisemaks muutunud kui see
oli 1928. a. Sellega koos on muidugi tõsund ka
töö viljakus, millest töölisil on õigus osa saada.
Kõik see õigustab palju suuremat palkade tõusu
kui 5 protsenti.

Muidugi ei süvenda sellane tööandjate käitu-
mine soovitud sotsiaalset rahu tööandjate ja töö-
liste vahel.

Kui töölisnõukogu lüge A. T ü k k selles asjas
pöördus järeleparimisega mööblijaoskonna juhataja
poole, siis seletas too, et mööblihinnad olevat väga
madalad ja kõrgemate palkade juures mööbli val-
mistamine enam ei tasuvat.

Ometi on teada, et A.-s. „Luther“ müüb oma
mööblit hoopis kallima hinnaga eest kui teised.

Praegu on käimas aktsioon, et panna kõiki
„Lutheri“ töölisi ühtlase vormi. Meeste vormiks
on ette nähtud sinised dunked ja naistele sama-
värvilised kitlid.

Vormiriiet müüb vabriku valitsus meestele
Kr. 2.10 ja naistele Kr. 1.70 vormitais. Soovijaile
lastakse vorm ka valmis õmmelda, kusjuures töö-
raha on Kr. 1.50.

Töölisvanemate valimisi.

Reas käitis, kus töölistel enim esindust
ei olnud, viidi möödunud kuul läbi töölisvan-
emate instruktori kaastoimel töölisnõukonna asu-
tuste valimised järgmiselt:

„A r e“ raadiotööstuses, kus tööliste arv on
142, valiti töölisnõukogu liikmeiks 1) R e i t -
s a k, Georg; 2) V a l d e s, Karl; 3) M ü ü d,
Rudolf.

A.-S. Eesti Metsa- ja Tselluloosi-
käitises, Kehras (tööliste arv 577), tuli val-
lida 5-liikeline töölisnõukogu. Valimised toi-
musid 14. ja 24. oktoobril. Töölisnõukogusse
valiti 1) R o o s m a n n, Gustav; 2) R a u d -
s a l u, Evald; 3) K ü b a r s e p p, Johannes; 4)
P ö d e r, Vladimir ja 5) K ü ü r a, Hermann.

Valimised olid ka „Unioni“ riidevärvimis-
käitises (tööliste arv 37). Valimised olid 21.

oktoobril. Töölisanemaks valiti Valge, Reinhold, asemikuks Loos, Edgar.

„Joh. Carri“ köietööstuses, (tööliste arv 83), toimusid valimised 9. novembril. Töölisanemaks valiti Tammo, Elfriede.

Strandelli võrgutööstuses (tööliste arv 37), toimusid valimised 1. novembril. Töölisanemaks valiti Villibert, Magda.

Büttneri kudumistööstuses (tööliste arv 58) toimusid valimised 11. novembril. Töölisanemaks valiti Kärner, Julie.

Pooleli on valimised B. Vinderfeldti tekstiiltööstuses Tallinnas. O.-ü. „Reti“ raadio-tehases toimusid valimised 10. novembril ja Birk'i riidevärvimiskäitises 21. ja 27. oktoobril. Mõlemas käitises organiseeritud surve tõttu seekord valimised ebaõnnestusid.

Töölisanemate ja töölisnõukogude ümbervalimised toimusid järgmistes käitistes:

ETK tubakakäitises olid valimised 14. ja 20. oktoobril. Töölisnõukogusse valiti Seks, Arnold, Nettan, Ernestine ja Milleri, Mathilde.

„Brandmannis“ olid valimised 28. okt. ja 1. novembril. Töölisnõukokku valiti 1) Sürje, Boris; 2) Müüd, Leopold ja 3) Volberg, Etti.

A.-S. „Kaves“ toimusid valimised 18., 19. ja 24. oktoobril. Töölisnõukogusse valiti Marvits, Ellen; Pinder, Helene; Sillok, Veralda; Mihelson, Karin ja Essmann, Meliida.

A.-S. „Rotermannis“ toimusid valimised 11. ja 18. oktoobril. Töölisnõukogusse valiti Klaus, Johannes; Terestol, Luise ja Orumäe, Johannes.

„Orto“ keemiakäitises valiti töölisanemaks Allsee, Karl.

O.-ü. „Mootoris“ valiti töölisnõukogusse Kruuse, Karl; Rukas, August; Emmus, Roland.

Raudtee Peatehaste

tööliste üldkoosolek peeti 18. nov. s. a. Koosolekut võttis osa 272 töölist.

Koosolekul otsustati esineda Vab. Valitsuse ees palvega ühekordse toetusraha saamiseks eelolevateks pühadeks ja tehi töölisnõukogule ülesandeks astuda samme, et ametimehe abi nimetus kui nüüsgune, mida väljaspool raudteed ei tunda, kaotataks, kuna see nimetus on mitmele töölisele raskesti tekitanud uue töökoha leidmisel.

Koosolekule oli töölisnõukogu poolt kõnelema kutsutud rvl. L. Johanson, kuid politsei keeldus registreerimast koosolekut L. Johansonil kõnega.

Kopli telliskivitehased.

Tallinnas peeti Kopli telliskivitehaste tööliste üldkogu koosolek, kus nurisiti määratud ajaks sõlmitud töölepingute pärast. Tööliste töölepinguid pikendatakse harilikult 2 nädalale ja selle aja lõppedes pikendatakse neid uuesti 2 nädala võrra. Sellane olukord häirib tööliskonda.

Koosolekul otsustati asuda töölisanema valimisele ja pöörduda tööinspektori poole, et ta esi-

mese üldkoosoleku kokku kutsuks. Peeti vajaliseks kõigi tööliste organiseerumist.

A.-s. Balti Puuvillast.

A.-s. Balti Puuvilla käitise üldkogu teisekordne koosolek toimus 6. novembril 1938. a. kino „Ars'is“.

Koos oli 1330 töölisest 482. Koosolekut juhatas H. Valter, protokolliis K. Rääst.

Aruandeist kõneles V. Ado.

Koosolek võttis vastu rea resolutsioone ja töökorralduse ettepanekud. Koosolek ei saanud leppida praeguse olukorraga, kus töötamine 4 ja 6 teljel kestab hoolimata üldkogu senistest otsustest, töölisnõukogu sammudest ja riigivõimu vahelesegamisest.

Kuigi on lubatud, et töölised võivad vabalt üle minna 3 telje töö peale, ei saa töölised seda vabadust praegu kasutada, kuna nendel on põhjust arvata, et selle kasutamise korral töölisi kas paigutatakse halvemasse kohta või muul viisil taga küsatakse või ka vallandatakse, sest ülemineku küsimust selgitavad meistrid.

Üldkogu peab õigeks, et töötamine enam kui 3 teljel üldse keeldakse.

Üldkogu peab õigeks, et palkade tõstmine ratsionaliseerimise kasude arvel, oleks tõeline, mitte näiline, ja seda ei või teostada üksikute juhtumite hindamisel või näo järgi, ja et käitise juhatuse poolt antud lubadus kudumise jsk. kuduajale poolide kätetoimetamise osas tuleks eriti kiiresti teostada. Ketrajaile 3 ja 4 pooliga töötamisel tuleb anda lisajõude. Käsklusi jagava kaadri suurearvuliseks muutumise toob tööprotsessi takistavaid nähtusi ja arusaamatusi, tihti aga tehnilisi vigu. Koos ratsionaliseerimisega tuleb teostada ka 40-tunniline tööaeg ilma nädala töötasu alanudamata. Nõuti hoovikümniku Tanniku käitumises korralekutsumist ja riietuse jsk. kirjutaja ümberpaigutamist korduvalt ebaviisaka käitumise tõttu.

Käitise töölisnõukogu valimised toimusid 18. nov. 1938. a. Töölisnõukokku valiti: Valter, Helmut 749 häälega, Ado, Voldemar (Tööliskoja liige) 746 h., Seppel, Jaan 707 h., Luige, Artur 589 h., Rääst, Konstantin 514 h., Mark, Aleksander 501 h., Geldberg, Aleksander 495 h. Kuna selgus, et K. Rääst'il puudub valimisõigus, astub asemele Kuremaa, Ida 469 h.

Üldine pahameel valitseb töölisnõukogu valimise protseduuri raskepärasuse vastu.

Käitises, võrreldes tööpinge tõusuga, ei ole võrdsest tõusnud tööliste töötasud, juure on saanud ajatöölised 2—3 senti tunnis, kuid suurel osal töölisist töötasu ei ole üldse tõusnud ja mõnedel on see „reguleerimise“ tõttu hoopis langenud.

„Kilgase“ töölised nõuavad sotsiaalkindlustust.

A.-s. „Oskar Kilgase“ tööliste üldkogu koosolek peeti kino „Skalas“, millest võttis osa 200 töölise ümber. Käitises töötab 619 töölist. Töölisnõukogu tegevuse aruandest selgus, et käitise juhatuse pole arvestanud töölisnõukogu seisukohti. Koosolekul vastuvõetud resolutsioonis nõuti töötööde juhataja Aaviku vallandamist 2 nädala jooksul töölise ebaviisaka kohtlemise tõttu.

Käitises praegu tööd jätkub ja vallandamisi pole ette näha. Tööpinge tõuseb. Puuvilla ajal töötatakse 3 teljega.

Vastuvõetud resolutsioonides nõuti 12.-päevalist palgalist puhkust, mis haaraks kõiki töölisi, vana-

duse ja invaliidisuse vastu kindlustamise seaduse kiiret kehtimapanekut, ajakohaste ja odavaste tööliskorterite ehitamist, töölisanemate kaitse laiendamist ja väärarationaliseerimise lõpetamist.

Koosolekul tekitas pahameelt asjaolu, et käitise direktor oli tulnud enne koosolekut eesruumi ja 2 ametnikku märkisid üles koosolekul viibinud tööliste nimed. Sellane teguviis mõisteti koosolekul hukka.

Sadamatehaste töölised nõuavad 5 senti tunnis juure.

Sadamatehaste 560 töolisest võttis viimases üldkoosolekut osa 353 töolist. Koosolekul otsustati nõuda põhipalkade tõstmist 5 senti võrra tunnis, kuid palganõudmise lõplikuks otsustamiseks korraldatakse tööliste hulgas kinnine hääletus.

Koosolekul vastuvõetud resolutsioonides nõuti, et valitsus soodustaks väikekorterite ehitamist ja normiks üüre. Palgalist puhkeajaga tuleks pikendada 2 nädalani ja puhkeaja tasu peaks arvestatama tegeliku teenistuse järgi.

Töölisnõukogu valimiseks seati üles teha 8 ja dokist 4 kandidaati. Valimiskomisjoni valiti 8 isikut. Koosolekul juhatas J. Karask ja protokollis O. Toomingas.

Tallinna linna käitistes.

G a a s i - v e e v ä r g i töölise palgakõrgenduse nõude jättis linnavalitsus rahuldamata. Ka tööinspektori vaheltsobituse katse ei õnnestunud ja töötüli anti Töötülide Lahendamise Komisjoni. Komisjon otsustas töölise nõudmised jätta rahuldamata. Otsus kehtib 30. aprillini 1939. a. Töölisnõukogu on esinenud protestiga.

18. novembril peeti uuesti töölise üldkogu koosolek. Koosolekust võttis osa 69 töolist. Koosoleku juhatajaks valiti J. Villard, protokolljaks A. Joala.

Töölisnõukogu tegevuse aruandega esines A. Metsvald.

Töölisnõukogu kandidaate seati üles 9. Valida tuleb kolm nõukogu liiget ja kolm asemikku. Valimisi korraldab komisjon valiti kolmeliikmeline. Koosoleku lõpul võeti sõna veel ühistegevusest ja arutati ka jõulupuu korraldamist töölislastele. Otsustati pöörduda linnavalitsemise poole jõulupuu korraldamiseks toetuse saamiseks.

Elektrijaama töölise palganõude jättis linnavalitsus samuti täiel määral rahuldamata. Töölisnõukogu ei ole veel uut üldkogu koosolekut kokku kutsunud edaspidiste sammude otsustamiseks.

E h i t u s o s a k o n n a töölisnõukogu esimehe A. Orumäe vallandamise asjus 1. jsk. tööinspektori kokkuleppe ja lahenduse katsed lõppesid tulemusteta. A. Orumäe alustab nõudmist kohtu teel.

Seega oleks see linnavalitsusel juba teine kohtuotsus töölisanemate vallandamise pärast. Teatavasti vallandati k. a. kevadel trammii töölisnõukogu liige A. Lauri, kel protsess jätkub linnavalitsemise edasikaebusel. Teatavasti linnavalitsuse esimeses kohtuastmes kaotas.

Ehitustöölised vanemaid valimas.

Tallinnas peeti 20. novembril Treubecki ja Tretjakevitschi ning Tiitsmanni ehitustööstuslike käitiste töölise ühine koosolek, kus selgitati organiseerimise ja töölisanemate valimise küsimusi.

Koosolekul otsustati valida nimetatud käitistes töölisanemad ja selleks kutsuda kokku lähemal ajal vastavad töölise üldkogude koosolekul. Treubecki ja Tretjakevitschi juures töötab 160 töolist ja Tiitsmanni käitises 43 töolist. Koosolekul nõuti veel 8-tunnist tööpäeva ühes tegeliku teenistuse endiseksjäämisega. Praegu töötatakse ehitustöödel sageli kuni 14 tundi päevas.

„Rauaniidi“ töölise nõudmisi.

„Rauaniidi“ töölise üldkogu koosolek peeti 19. novembril, millest võttis osa ligi 200 töolist. Käitises töötab praegu 260 töolist. Koosolekul vastuvõetud resolutsioonides nõuti vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamise kiiret teostamist. Kangrutele tuleks tunnitasu alammäär kindlustada 30 sendile tunnis. Kõikidele töölisele nõuti töökiteid käitise kulul. Masinate parandamiseks nõuti asjatundjate meistrite juurevõtmist. Töökoormatus on suurenenud. Kui üks tööline töötas enne 6 pitsimasinaga, siis nüüd töötab üks tööline 20 pitsimasinaga.

Töölisnõukogu kandidaatideks seati uuesti üles vana töölisnõukogu terves koosseisus.

„Eesti Siidi“ töölised vajavad uut praakimissüsteemi.

„Eesti Siidi“ töölise üldkogu koosolek peeti 20. novembril. Käitises töötab 475 töolist. 17 töölisele on öeldud töölepingud üles, neist on mõned kangrud töötanud käitises 4—8 aastat. Vallandamised olevat põhjustanud tööjõu ülepakkumine. Koosolekul nõuti käitises uue praakimissüsteemi tarvituselevõtmist. Praagid tuleks jaotada kahte liiki: ühed, mis olenevad töölisest, ja teised, mis olenevad masinast ja halvast materjalist. Töölisnõukogule tehti ülesandeks esitada käitise juhatusele vastavad ettepanekud. Samuti kohustati nõukogu vallandamiste takistamiseks samme astuma. Ketrus- ja teiste osakondades peaks materjal niivõrd hästi ette valmistatama, et kangrute töö selle all ei kannataks. Kangrutele tuleks kindlustada kindlad palgamäärad, kui nad oma tööga välja ei tule. „Volta“ juhatusele otsustati nõuda paremat hoovi valgustamist.

„Vennad Toferi“ üldkoosolekult.

A. - s. „Vennad Toferi“ tekstiilkäitise töölise üldkoosolekul esitatud töölisnõukogu aruandest selgus, et korrutajate palganõudmist pole rahuldatud. Koosolekul vastuvõetud resolutsioonides juhitati tähelepanu järjest tõusvale korteriüürile, mis vähendab töölise reaalpalka. Otsustati pöörduda Tööliskoja ja keskliidu poole, et need samme astuksid, et väikekortereid juure ehitataks ja üüriseadus kehtima pandaks, mis takistaks edaspidist üüride tõusu. Töölise büdžetilised uurimused tuleks avaldada ja tarbe korral uus uurimine ette võtta. Töölise palganõudmised on põhjendatud.

Kaevandustes

Kohtla-Järve kaevandusest.

Esmaspäeval, 31. oktoobril, peeti Kohtla-Järve töölise üldkogu koosolek, millest võttis osa ligi 350 töolist. Koosolekut juhatasid Aljand ja Kauks, protokollisid Palginõmm ja Talu.

Töölisnõukogu esimees F. K a u k s kandis ette töölisnõukogu aruande senisest tegevusest. Sellele järgnesid läbirääkimised, millest selgub nii mõndki tööliste hädadest ja soovidest.

Keegi tööline kaebas, et Kohta-Järvel on korterite puudus, kuid kortereid hoitakse kinni ega anta kasutada. Mõni ametnik loeb oma kohuseks tungida tööliste korterisse viisakusreegleid silmas pidades.

Ka kinofiilmide üle nuriseti. Rahvamajas nädatavad filmid on sageli väärtusetud. Kuigi maa-alustesse käikudesse seati ventilaatorid, pole sellest kasu, sest need sageli seisavad elektri kokkuhoiu mõttes. Kui aga käis sellekohane delegatsioon koos dir. Rauaga käike uurimas, siis töötasid ventilaatorid kaks tundi rohkem kui vaja. Oleks vajaline, et ventilaatorid poleks ainult lõbusajaks, vaid et need täidaksid oma ülesannet. Kehv olukord valitseb ka loomulike vajaduste rahuldamisel, kuna puudub väljakäiguhoit, käike reostada pole aga kõlvuline. Üldiselt nurisetakse veel üle — see on sageli kollane ja täis mardikaid. Kaevud on liig pinnalised. Vesi ei kõlba joogiks. Korterites on arenenud kaasuürnike kultus söödikute näol. Maa-alustes käigud on samuti pikkadeks muutunud, ulatudes kuni 300 meetrini. Vagonetid on liig raske selle tee jaoks, pealegi on need konstruktsioonilt halvad ja neid määratakse liig harva.

Seletusi andsid töölisvanemad.

Sellele järgnes Tööliskoja esindaja A. O f f e n b a c h i referaat tööliskonna arutusest ja nende tähtsusest. Referaat kviteeriti aplausiga.

Otsustati eelmiste aastate eeskujul töölisvanemate kandidaadid esitada valimiskomisjonile kirjalikult. Valida tuleb 7 vanemat.

Koosoleku lõpul peatuti veel põlevkivi kaalumise juures. Rõhutati ka tööliskonna vaimse hariduse tähtsust.

Kukruse kaevanduse koosolekut.

31. oktoobril kell 11 homm. peeti Kukruse kaevanduse erikogu koosolek. Koosolekust võttis osa 126 töölisi. Kuna koosolek oli teiskordne, ja et vastav kvoorum oli koos, siis see oli otsusevõimeline.

Koosolekut juhatas K. V o r n a, protokollis E. K ä s t i k.

Töölisnõukogu esimees F. K a u k s kandis ette põhjaliku ülevaate töölisnõukogu tööst, juhtides tähelepanu astunud sammudele töö- ja palgatingimuste parandamise alal. Samuti loetles kõneleja neid küsimusi, missuguseid töölisnõukogu on käsitlenud ja esitanud kaevanduste juhatusele järelduste tegemiseks. Aruanne kiideti heaks.

Järgnes A. O f f e n b a c h i referaat tööliskonna asutustest ja nende tähtsusest.

Kõne võeti vastu suure aplausiga.

Palgaolude korraldamise alal võeti koosolekul seisukoht, et peab alustama töötüli. Töötüli aluseks oleksid nõudmised: tükitööl olevatele naistöölistele tösta palka 15%. Platvormidele laadijatele naistele kindlustada palgaalammäär 30 senti tunnis. Meestööliste palgaalammääraks nõuda 30 senti tunnis, kusjuures 30—40 senti teenivatele meestöölistele tösta tunnipalk 5 senti ja 40 ja üle selle teenivatele 3 senti tunnis.

Töölisnõukogusse Kukruse kaevandusest tuleb valida kaks vanemat. Vanemate kandidaadid esitatakse hiljem kirjalikult valimiskomisjonile.

Koosolekul toodi ette puudused, mis esinevad kaevanduses.

Elektri kokkuhoiu tõttu on paljudes kohtades pime, kuna lambid puuduvad. Isegi väljakäigus on pime. Kärud on viletsad, samuti ka veohobuste rihmad. Kaevu vesi on must ja kaev asetseb väljakäigukoha lähedal. Viidi sisse pühapäevatöö ja seda aasta läbi. Keegi naistööline kurtis avalikult:

— Riik kuulutab välja emadepäeva, aga meid, emasid, lastakse sel päeval töötada ja lapsi kodus nälgida. Kus on siin õigus?

Teine lausutus:

— Oleks vene kiriku ehitamise asemel antud meile rohkem vaguneid tööks, oleks palju parem. Nüüd ei saa ei kirikusse ega ka tööd teha — puuduvad vagunid.

Järve mõisas puudub saun, kuigi seal elab palju töölisi. Käi mustalt, kui tahad. Samuti puudub seal elektrivalgus.

Keegi koosolijatest ütles, et peab välja arendama kutseühingu, töölisnõukogu jõust ei piisa paranduste läbiviimiseks.

Koosolek oli asjalik ja üksmeelne. Oleks hädasti vajaline, et Kukruse asjad leiaksid tähelepanu käitise juhatuse poolt.

A.-S. „Kivioli“ käitises

kurdavad töölised, et seal ilmneb väärnähtusi tööõnnetuste registrimisel. Nimelt vallandatakse seal järjekindlalt neid töölisi, kellega esineb korduvalt tööõnnetusi, mille tõttu töölised hoiduvad tööõnnetuste registrimisest. Käitises kujunenud ebaloomulikust olukorrast annab eriti tunnistust tööliste Võrgu vallandamine, mille põhjenduseks toodi ette, et temal on olnud kaks õnnetusjuhtumit ühe kuu jooksul. Neist ühel korral ta sai vigastada laest allakukkunud paetüki läbi, teisel korral lahtsel kraavil vagonetti pöörates ta libises kraavi ning selle tagajärjel põrutas rinnakorvi. Selle viimase tööõnnetuse tõeliseks põhjuseks on, et kraavile jäeti katted peale panemata, olgugi et töölised kauemat aega korduvalt olid sellele juhtinud künniku tähelepanu. Töölised kiinnitavad, et minöörid püüavad teha takistusi tööõnnetuste kohta protokollide koostamisel.

Tööliskoda tegi need asjaolud teatavaks vanemale tööinspektorile, kes lubas olukorda selgitada ja võimalikult ise kohale sõita.

Goldfields'i

käitise juhatuse palub teatada, et käitise korterite üür on Kr. 6.— kuus ja mitte Kr. 12.—, nagu meie eelmises numbris teatatakse.

Narvas

Narva kalevivabrikust.

Narva kalevivabriku tööliste üldkogu koosolek peeti 2. novembril s. a. Koosolekut juhatas A. R a u s (töölisnõukogu esimees) ja protokollis V. T r o s s. Kuna koosolekust võttis osa 70 inimest, siis kvoorumiga puudusel jäeti päevakorrast välja töölisvanemate kandidaatide ülesseadmine. Kandidaadid esitati hiljem kirjalikult.

Töölisnõukogu aruande kandis ette töölisnõukogu esimees A. R a u s.

Aruandest selgub, et töölisnõukogul õnnestus avada lasteaed, kus antakse süüa töölolevate ema-

de lastele. Talvel oli kerkinud üles tööliste valdamise küsimus, kuna tööd oli vähe. Selle all oleksid kannatanud peamiselt kangrud. Töölisnõukogu tegi ettepaneku jätta ära vallandamise ja selle asemel vähendada teiste tööaega. See ettepanek läks läbi ja hiljem, töö suurenemisega, seati jalule normaalne olukord. Töölised esinesid omal ajal 20%-lise palgatõstmise nõudmisega. Läbirääkimistel, mis kestsid pikemat aega, saavutati mõningaid parandusi: naistööliste tunnipalk suurenes 1 sendi ja meestööliste oma 2 sendi võrra, keskmiselt naistel 4—5%, meestel 7—8%. Päevatöölised jäid aga palgatõstmisest ilma. Samuti lükkas käitise juhatus tagasi kangrute uue palganõudmise. Muret valmistas ka haigemaja, kuna seal sigisid lutikad. Viimaks need hävitati ja praegu pole nurinat kuulda, kuid halvad on õhutõmbega ventilaatorid. Nõuti nende asendamist elektriventilaatoritega, kuid käitise juhatus keeldub sellega ühenduses olevaid kulusid kandmast krediidi puudusel. Õhk on aga raske, kuna vastu talve on haiglas eriti palju haigeid. Ka haigla köögi korraldus on kehv. Õnnelikult lahendati tööliste söögisaali küsimus. Söögisaali kasutab praegu 70 töölise ümber. Söögisaal allub töölisvanemaile. Läbikäikudest olgu nimetatud: (15. IX — 1. X) kulud Kr. 290.42, tulud Kr. 339.03, (1. X — 15. X) Kr. 277.72, Kr. 304.47, (15. X — 1. XI) Kr. 295.95 ja Kr. 304.— Nagu näha, annab söögisaal puhast tulu. Käitise juhatus kannab ruumide, kütte ja valgustuse kulu. Teenijaile kulub umbes Kr. 100.— kuus, söök juure arvatud. Söögisaalil lasub käitise laenu Kr. 450.—, mida kasutati talvemoona jne. ostuks. Muuseas osteti suurem partii kartuleid ja neid saab müüa à Kr. 1.40 kott, turuhinna Kr. 1.85 vastu.

Käitis on kohustatud lepingu alusel iga aasta andma raamatukogule Kr. 100.— toetust. Nüüd on kristliku ühingu poolt tehtud ettepanek, et see Kr. 100.— antaks talle, siis ta loobuks köögi-riistade üürist. See ettepanek pole töölistele vastuvõetav.

Tööliskoja kõneleja A. Offenbach refereeris töölisvanema tähtsusest käitises ja kutseühingus. Narvas on koosolekute pidamine võrdlemisi raskendatud. Nii ei lubatud referent A. Offenbachil oma kõnet ette kanda vene keeles, olgugi et pooled koosolijast olid venelased. Samuti ei luba politsei tekkinud küsimusi päevakorda võtta, olgugi et see on mujal lubatud.

Kreenholmis palgaküsimus päevakorral.

Kreenholmi käitise tööliste üldkoosolekule oli tulnud 2400 töölisest 400, mille tõttu ei saanud kvoorumi puudumisel palgaküsimust arutada, kuigi see oli võetud koosoleku päevakorda. Tööliskoja peasekretär L. Metslang kõneles tööliskonna organiseerimise küsimustest. Koosolekul kurdeti, et käitise juhatus ei täida töötervishooldlikke nõudeid. (Käimlad on külmad ja ventilatsioonita.) Koosolekul otsustati nõuda puuduste kõrvaldamist.

Teisekordne üldkoogu koosolek peeti pühapäeval, 27. nov., „Võitleja“ ruumes, millest võttis osa 1248 töölisi.

Koosoleku juhatajaks valiti V. Mölder, abijuhatajaks M. Kalvi ning protokollijaks A. Põlts.

Tööliskoja instruktor H. Isküll esines kõnega vanadus- ja invaliidsuskindlustuse tähtsusest.

Praegu kehtib käitises Töötulide Lahendamise Komisjoni sundotsus, kuid selle kehtivuse lõppemisel otsustati nõuda palkade tõstmist: tüki- ja päevatöölisile 10 s. ja vahetustöölisile, kes on sunnitud töötama öösiiti, 13 senti tunnis, kusjuures palga tõstmise tükitöölisile tuleks märkida palgaraamatusse lisatasuna, jättes tükitöö tasunormid seniseiks.

Käitise sisekorrasse puutuvate küsimuste arutamise juures toodi muuhulgas ette, et Joala osakonnas üks sakslasest meister kohtleb töölisi jämedalt ja isegi söimab neid valimatult. Sellast käitumist eesti töölistega peeti lubamatuks.

Tartus

Tartu trükitehased pidasid koosolekuid.

30. oktoobril s. a. peeti Tartu Trükitehase Ühingu poolaasta üldkoosolek. Koosolekut juhatasid V. Ploom ja O. Koplus, protokolliis E. Roorand.

V. Ploom kandis ette ühingu juhatuse aruande, millest nähtub, et ühingu juhatus on püüdnud ühingu liikmeile luua mugavamaid kokkutulemise võimalusi, siirdudes senistest ruumidest Filosoofi tänaval uude korterisse. Uued ruumid peavad andma hoogu ühingu töö intensiivsustamisele ja liikmeskonna kasvamisele. Mõned ringkonnad püüavad trükitehase hurjutada, nagu lõhksid nad ühisfronti, minnes ära Filosoofi tänaval asuvast töölismajast. See hurjutamine on pahatahtlik ja sihilik, kuna trükitehased olid ja on ka praegu esirinnas organiseeritud tööliskonna huvide eest võitlemisel. Küll aga ei kiida nad heaks mõningate ringkondade pahatahtlikku tegevust kutseühingus, kuna see tegevus on kutseühingule kahjulik.

Ühingu rahaline aruanne poolaasta kohta näitab, et ühingu rahanduslik alus on tugev. Poolaasta jooksul on laekunud 1600 krooni ümber. Suuremaid kulusid oli korteri siustamisel. Tartu trükitehasturid annetasid ühingule moodsa 450-kroonise raadioaparaadi.

Kinnitati ühingu ruumide kasutamise kodule, kusjuures võeti seisukoht, et ühingu ruumides tuleb piirata suitsetamise vabadust.

Koosolekul viibis liidu sekretär A. Offenbach, kes andis ülevaate Eesti Trükitehaste Liidu viimase aja tegevusest. Sellest aruandest nähtub, et liidu juhatus on püüdnud lahendada üldiseks heaoluks tervet rida küsimusi, mis osaliselt ongi teostatud. Üheks tähtsaks aktsiooniks oli palga alammäärade kehtimapanek, viimasel ajal kerkis teravalt esile ka võitlus öötöö vastu trükitehastes.

Samal päeval, pärast koosolekut, korraldati ühingu juhatuse ja usaldusmeeste ühine koosolek, millel esines aruandega liidu sekretär A. Offenbach. Koosolekul selgitati taktikat palga alammäärade kehtimapanemiseks neis trükikodades, kus peremehed pole veel tingimusi täitnud. Võeti vastu seisukoht, et ühing

puüab koha peal need küsimused lahendada, astudes vajalised sammud organisatsiooni kaudu. Kui aga need sammud ei anna tulemusi, siis alles otsustati pöörduda liidu poole turkuvate peremeeste distsipliinile allutamiseks.

Kell 2 päeval peeti „Postimehe“ trükikoja tööliste üldkoosolek, millel tuli arutusele öötöö küsimus. Selle kohta refereeris töölisanema kutsel liidu sekretär A. Offenbach. Koosolijad ühinesid täieliselt referendi väidete ja seadsid omalt poolt nõuded, et: 1) öötöö peab kestma normaalselt 6 tundi, 2) öötöö ja normaalse päevatöö tasud peavad olema reguleeritud nii, et öötöö eest maksetakse 25% rohkem kui normaalajal tehtava töö eest. Kuna koos ei olnud vajaline kvorum, siis küsimuse lõplik otsustamine jäeti järgmiseks koosolekuks, enne seda otsustati astuda läbirääkimistesse tööandjatega.

Viljandis

Töölisanema valimised Viljandi linna ehitustööstuslikus käitisel.

Viljandi linnavalitsuse ehituskäitise tööliskogu kokkukutsel toimis käitise üldkogu 2. koosolek 7. novembril s. a. tööbõrsi ruumes. 88 käitise töölisest oli ilmunud 23. Koosoleku juhatajaks valiti nõukogu liige J. Viirak ja protokollijaks E. Heinlaid. Nõukogu tegevuse aruande kandis ette nõukogu esimees Eugen Heinlaid. Nõukogu tegevust on takistanud linnavalitsuse eitav suhtumine nõukogule. Olukord on siiski viimasel ajal paranenud selle tõttu, et riigikohtus nõukogu tunnustamise asjas linnavalitsus kaotas.

Oli kavatsus alata suvel palgavõitlust, kuid see jäi ära, sest rõhuv enamus töolistest oli tükitööl ja nende päevapalk oli rahuldav. Tööliskogu on pidanud sidet teiste töölisorganisatsioonidega. Tegevuse aruanne kiideti ühel häälel heaks.

Töölisanema kandidaatideks otsustati üles seada: 1. Eugen Heinlaid (end. tööliskogu esimees), 2. Jüri Kallaste ja 3) Albert Hunt. Samuti ka valimiskomisjon valiti 3-liikmeline. Valimiskomisjon kuulutas valimised välja 17. nov. s. a. Vahepeal võttis Eugen Heinlaid oma kandidatuuri tagasi ning seega jäid kandidaatideks Kallaste ja Hunt. 17. nov. võttis 85 hääleõiguslikust töölisest valimistest osa 47 töolist. Töölisanemaks valiti Albert Hunt 26 häälega ja ta asetäitjaks Jüri Kallaste 25 häälega. Tööliskogu volitused lõppesid 27. nov. Tööliskogu otsustas 18. nov. esitada linnavalitsusele nõudmise saamata palga, töölisanema eritasu + viivitusprotsentide kohta, kokku 1143 krooni 42 sendi suuruses summas. Kui linnavalitsus ei tasu seda summat vabatahtlikult, siis esitatakse nõue vastavale kohtule.

Olukord a.-s. Linavabrikus.

Kõiki Viljandi linavabriku tööliskogu liikmeid ei ole pärast käitise seisakut veel tööle võetud. Samuti on asendatud uutega need energilisemad töölised, kes olid abiks kevadel tööliskogu valimiste korraldamisel ja kes selle kordaminekuks kaasa aitasid. On hakatud töö-

le võtma inimesi, kelle majanduslik olukord on parem, näit. naisi, kelle mehed on tööil jne., sest neil inimestel pole üldse huvi alustada mingit palgavõitlust aktsiooni. Sellest hoolimata energilised töölised ei jäta pooleli oma võitlust tööliskonna asutuste ja palkade parandamise eest. Kuigi endine tööliskogu kaotab eluõiguse, leitakse jälle moodus uue tööliskogu ellukutsumiseks.

Sindis

Sindi tekstiilkäitise tööliskogu valimised toimusid 3. ja 4. nov. 1938. a. Valimiskomisjon oli 5-liikmeline. Tööliskokku esitati jaoskondade viisi 15 kandidaati. Valimas käis 644 töölisest 598. Esimesel valimisel osutusid valituiks Ed. Saar (Tööliskoja liige), J. Kammer ja N. Lembit. Järelevalimistel valiti tööliskogusse K. Mering ning A. Prank, kuna asemikeks jäid: H. Meola, Ev. Sarapik, A. Tamm, L. Vaarik ja A. Ala. 4. jaoskonna tööinspektor kinnitas valimised. Töötervishoiu tingimused on Sindis halvad, võrreldes teiste sama tööharu käitistega. Käitise hooned on üle 100 a. vanad. Tööruumides puudub ventilatsioon. Palavus, aur, mürgised gaasid ja tolm teevad hävitustööd töölise tervise kallal. Lai pingutusraami ruumis, kus sageli on palavus ligi 80°C järgi, pidi tööinspektori nõude järgi 1. sept. 1938. a. ümber korraldatama. Tähtaeg on möödunud ja töö edeneb tigusammul. Polevat sel alal niipalju töölisi. Sügisel vallandati aga lukkseppi ja puuseppi ning need ootavad kodus töötä.

Üldkogu koosolek võttis vastu resolutsiooni, et laupäeval tööaega 1 tunni võrra lühendada, ilma et seda palgast maha arvataks. See oleks ka põhjendatud — esiteks halbade töötervishoiu tingimustega, teiseks on kõigis Tallinna ja Narva ning muudes tekstiilkäitistes laupäeval tööaeg 1—2 tundi lühem, ilma et seda töötasut maha arvataks, ja kolmandaks saunaaja lühendamine teeb selle hädavajalikeks.

Sindi tööliskogu tegi käitise juhatuse kaudu vabriku juhatusele ettepaneku, et töölisele jõulupühadeks kingitaks 2 nädala töötasu, põhjendades seda sellega, et enamus väikesi käitise elmisel aastal seda tegi ja veel korraldas töölislastele jõulupuu väikeste kingitustega. Sindi suurtäitise peaks seda suutma ajal, mil käitises on töö ratsionaliseeritud, muidugi tööjõu arvel.

Sindis on seisuste vahed liig suured. Paljud väikesed ametnikud peavad end liig suurteks ja vaatavad töölisele ülalt alla. Suurema haridusega ja kõrgemal ametikohal olijad ei ole niisugused. Mõned aastad tagasi ka kontori juhtivad ametnikud kohtlesid töölisi üleolevalt ja ebaviisakalt. Nüüd ei ole seda enam.

Samad seisuste vahed laostavad ka käitise riidekaupluse ostjaskonda. Paremad riidesetid rändavad ikka ametnikele. Neil on nimesid järjekorda ootamas ja tööline sinna ei pääse. Paljud töölised loovad käega ja toovad oma riidevarustuse Pärnust. Samasugune kurb nähtus esineb ka Sindi Tarvitajate Ühiskaubluses. See tuleb küll panna tööliseühisuse

liikmete passiivsuse süüks. Sindi Tarvitajate Ühiskauplus on ära nihkunud oma õigelt aluselt. Antakse võlgu suurte summade eest ja esmajoones ametnikele. See on olnud juhatuselt, kus seni viimane on olnud ametnike käes. Loodame, et niisugune väärnähtus peatselt kaob ja et töölised hakkavad aktiivsemalt kaasa lööma Sindi Tarvitajate Ühiskaupluse elus.

Raudteel

6. liini jaoskonnas.

Raudteede Talituse Ehitusameti 6. liini jaoskonnas valiti töölisnõukokku saadud häälet järjekorras: A. Saul (Tööliskoja liige), J. Viirsalu (endised) ja J. Roosaar (uus). Valimised on eriuksannetega tööinspektori poolt kinnitatud.

1. liini jaoskonnas

valiti töölisnõukokku: J. Raavel, E. Peterson (endised), R. Einard, B. Tuber ja V. Viik (uued).

Liinitöölise koosolek Narvas.

Pühapäeval, 30. oktoobril s. a., toimus Narvas teater „Võitleja“ ruumes ehitusameti 3. liini jaoskonna tööliste üldkogu koosolek. Koosolekut juhatas J. Suppi. Töölisnõukogu tegevuse aruande esitas töölisn. esimees E. Pärle, kes eriti taotleb praeguste erinevate, n.-n. „isikuliste“, palganormide muutmist ja palkade uuesti ühtlustamist. On selgunud, et isikuliste palganormide juures ei hinnata töölisi alati mitte tööviljakuse, vaid sageli ka näo järgi, mis tekitab tööliste seas suurt pahameelt.

Teevalve teostamisel ei peeta kinni seaduslikust tööajast ja tööliste ei taheta tasuda ületunde. Selles asjas on käimas kirjavahetus tööinspektsiooniga ja ühe töölise algatusel ähvardab küsimus minna kohtuasutuste lahendamata.

Kutseühingulise tegevuse ja organiseerimise küsimuste üle kõneles koosolekul Tööliskoja liige A. Saul. Uueks kutseühingu Narva jaoskonna esindajaks valiti R. Luhaväli, kes asub koha peal organiseerimistööle.

Märkmeid 4. liini jaosk. tööliste koosolekult.

Ehitusameti 4. liini jaoskonna tööliste üldkogu koosolek peeti 31. oktoobril s. a. Tartus. Kuna koosolekule oli ilmunud rohkesti töölisi, siis jäi koosoleku ruum koosolijatele kitsaks. Koosolekut juhatas töölisn. liige E. Siim. Töölisnõukogu tegevuse üle esitas aruande töölisn. esimees O. Voore. Päevatöölise palkadesse on läinud korda tuua väikest parandust, kuid enamikku töölisi see veel ei rahulda. On suudetud ära hoida töölise vallandamisi, on astunud tagajärjekalt samme ajutiste valvurite tööaja lühendamiseks ja on vähendatud liiprivahetuse töönorme. Tagantjärele on tööinspektsiooni kaudu töölisnõukogu kaasabil välja nõutud mõnele töölisele möödunud aasta jõulupühiks maksmata jäetud eritasu ja on astutud samme töölisele küttepude müümiseks raudtee ladudest alandatud hinnaga.

Raudtee tööliskonna päevaküsimustest kõneles koosolekul Tööliskoja liige A. Saul.

5. liini jaoskonnas

valiti uude töölisnõukokku: Enn Ennok, Karl Saar, Elmar Viikmaa (endised) ja Julius Tilger (uus). Valimised on eriuksannetega tööinspektori poolt kinnitatud.

Töölisnõukogud nõuavad saamatajäänud lisatasu.

Vabariigi Valitsuse otsusega 17. XII 37. a. makseti riigiasutuste ja -ettevõtete päevatöölisele 1937. a. jõulupühiks lisatasu Kr. 10.—. Sellest lisatasust jäeti ilma aga päevatöölised, kes alaliselt või ka osa tööpäevi töötavad teemeistrite kontortites kirjatöödel ja käskjalgedena, kuna Rdt. Talituse juriskonsuldi ametlikul tõlgitsusel neid ei loetud tööliseks. Asjaosalised töölised pöördusid selles asjas kirjalike avaldustega töölisnõukogude kaudu eriuksannetega tööinspektori poole, nõudes saamatajäänud lisatasu väljamaksmist. Rdt. Talituse juriskonsult oli sunnitud oma esialgset tõlgitsust korrigeerima. Kuigi Rdt. Talitus on selles küsimuses väljamaksmise teostamiseks annud juba põhimõtteliselt jaatava otsuse, ei rahuldata töölise õigustatud nõudmisi muidu, kui iga üksik tööliline peab pöörduma kirjaliku avaldusega tööinspektsiooni poole.

Mujal

A.-s. „Eesti Turbatööstused“ Ellamaa käitised.

Töölisnõukogu kokkukutsel peeti 7. nov. 1938. a. kõnekoosolek.

Koosolekul refereeris L. Johanson tööliskonna päevaküsimusist. Ettekanne võeti vastu elavate kiiduavaldustega.

Järgnevas läbirääkimisis puudutati mitmeid tööliskonda puutuvaid küsimusi. Töölisnõukogule tehti koosolijate poolt avaldus, et lähemal ajal astutaks samme tööliste üldkogu koosoleku kokkukutsumiseks, kus päevakorras oleks töölise palgaolude parandamise asi.

Referent oma referaadis puudutas ka tööliskonna korterite kriisi kiire lahendamise vajadust ja väitis, et see tuleks läbi viia käitistel endil, töölisele ehitades ajanõudeile vastavad korterid.

Käesoleval momendil on ka Ellamaa käitise töölisel päevakorral oma kodu ehitamise mõtted ja kavatsused.

Mõni aasta tagasi ostis mainitud käitis talu, kavatsusega sellest töölisele, kes ise soovivad ehitada, välja anda vastavaid ehituskrunte rendilepingu alusel. Esialgu kui olid teadmata ehitusrendilepingu tingimused, andis end üles 30 ehitada soovija ümber, kuid siis esitas käitis oma esimese rendilepingu kava, mis oli ehitajale vastuvõtmatu, ja varsti ka teise rendilepingu kava, mis oli esimesele peaaegu sarnane. Selle järele ehitada soovijad esitasid käitisele omad kavad, mis nägid ette, et 1) käitis andku vastavad ehituskrundid välja kõigile ehitada soovijale töölisele vastava riikliku maaostu hinna alusel pärisomanduseks, ühtlasi võimaldades ka ehituslaenu odava protsendiga, tarvitusel võttes riigimaa väljaandmise tingimusi või 2) hoonestagu käitis vastavad krundid ning andku need soovijale pikaajalise üürile-

pingu alusel, nii et üür oleks ka ühtlasi ostuhinnaks, mille tasumisel langeksid hooned ühes krundiga üürilise pärisomanduseks. Selle järele esitas käitis oma 3-nda ning praeguse kava, mis on eelmistele kavadele õige lähedane, lükates tagasi tööliste nõudmise. Ostjate-ehitajate arv on aga langenud juba 9-le.

Tööline.

O.-ü. Viru Kadrina tärklisvabrikus

toimusid 14. novembril s. a. esmakordselt töölisvanema ja tema asetäitja valimised. Töölisvanemaks valiti A. Olla, asetäitjaks A. Mölder. 39 töölisest ikäis valimas 33.

Käitise juhataja oli täiesti korrektne, kuna aga üks meistreist tegi nii mõnegi halvustava märkuse.

Ehkki algul püüti paari hirmutusjutuga töölisi kartma panna, õnnestusid valimised siiski hästi. Ei toimu mingeid järelvalimisi ega esine proteste valimise kohta.

A.-s. „Port-Kunda“

tsemendivabriku tööliste üldkoosolek peeti 13. nov. s. a. Kunda rahvamajas. Koosolekust võttis osa 207 töölist.

Töölisnõukogu tegevusest esitas aruande nõukogu esimese E. Reig. Rvl. L. Johanson kõneles teemal: „Mida tuleb teha tööliste olukorra parandamiseks“.

Läbirääkimiste all toonitati „Töölisvoja Teataja“ tellimise vajadust töölistele.

Käitise töötajad praegu 517 töölist. Palgad olid viimasel aruandeperioodil: lihttöölistel 18—25 snt. ja oskustöölistel 35 snt. tunnis.

Kohila paberivabrikus

toimusid töölisnõukogu liikmete ja nende asetäitjate uued valimised 25. okt. ja 2. nov. Töölisnõukogu liikmeiks valiti E. Aun, Joh. Linder ja A. Maine. Asetäitjaks valiti M. Sillak, R. Pöder ja A. Mäesalu. Valimised on tööinspektori poolt kinnitatud ja uus töölisnõukogu astub ametisse 11. det.

Mitmesugust

Töötülid

Viivikonnas

tekkis töötüli seepärast, et käitises pandi kehtima kärbitud tükitöö hinnad. Töölisel aga nõudsid 25% palgalisa. Uue masina tõttu suurenes põlevkivi hulk igas tööühikus ja nii oli loomulik, et nõuti ka tööhindade tõstmist. Komisjon lükkas palgatõstmise nõudmise tagasi, tühistas aga tükitöö hindade kärpimise. Otsus on kehtiv 30. aprillini 1939. a. ja on kinnitatud sotsiaalministri poolt.

Tallinna Gaasi ja Veevärgi

töölisel alustasid töötüli, nõudes 20% palgalisa. Põhjendusena toodi ette elukalliduse tõusu. Tööliste esindajad juhtisid tähelepanu sellele, et linnatööliste palgakärpimisel kriisi ajal lubati, et kriisi möödudes seatakse endised palgad jalule, kuid seda ei täidetud. Komisjon otsustas: tööliste nõudmine täies ulatuses tagasi lükata. Töölisvoja esindajad komisjonis jäid eriarvamisele. Töölisel esitasid protesti. Otsus kinnitati.

Kutseühingutest

Kutseühingute töölisvanemate-usaldusmeeste nõupidamine

toimus Töölisvojas 24. novembril. Nõupidamisel arutati võimalusi kutseühingute tegevuse arendamiseks palgaolude korraldamise alal praegu kehtivate seaduste piirides. Trükitööliste Liidu esindaja A. Offenbachi ja Rätsepatööliste Liidu esindaja Bergeri sõnavõttudest selgusid nende organisatsioonide viljakad kogemused sel alal. Ühtlasi kaaluti ka kutseühingute tegevuse ülesandeid ratsionaliseerimise puhul.

Algatatud küsimuste all võeti elavalt kõne alla raadiotehas „RET“ tegevus töölisnõukogu valimise mahasurumisel. Leiti, et ettevõtte, kes otsib endale ostjaskonda rahva laemates hulkades, ei tohi niiviisi vägistada tööliste huvisid.

Liinitööliste kutseühingu tegevusest.

Arvesse võttes küttepuude kõrget hinda ja üldist elukalliduse tõusu, pöördus Rdt. tee- ja chituste kuu- ja päevatööliste kutseüh. juhatus palvega Raudteede Talituse poole tööliste korterite kütteks vanade kütteks kõlvuliste liiprite müümiseks. Varem al ajal võimaldati töölistele alati korterite kütteks vanade liiprite ostmist.

Vastavalt liinitööliste koosolekuil Narvas, Tartus jne. tehtud ettepanekutele otsustas kutseühingu juhatus pöörduda Vabariigi Valitsuse poole palvega paari viimase aasta eeskujul ka käesoleva aasta jõulupühiks päevatöölistele ühekordse lisatasu maksmiseks. Palve esitati 15. novembril s. a. kutseühingu juhatusel Vabariigi Valitsusele isiklikult majandusministri ja teedeministri abi kaudu. Palves paluti määrata igale riigikaitises päevapalga alusel töötavale töövõtjale pühade lisatoetust 30-ne kr. suuruses. Majandusminister lubas tähendatud palvet toetada, kui teedeminister esineb vastava ettepanekuga.

Teedeministri abi juuresolekul puudutasid kutseühingu esindajad ka raudteede kommertsialiseerimise küsimust, mille kohta minister võttis õigeks, et sellane kava on praegu väljatöötamisel. Raudtee töölistkonna seisukohad selles küsimuses on juba varem tehtud teatavaks Vabariigi Valitsusele.

Kuna ratsionaliseerimisest ka raudtee liinitööde teatamisel ja korraldamisel juba avalikkuses kõnelatakse, siis vahetati mõtteid teedeministri abiga ka selle küsimuse üle. Üheks ratsionaliseerimise kava vahendiks on ministriumil alalise püsiva tööliste kaadri loomine ja seda eesmärki kavatakse

taotleda tööpäeva pikendamise suvekuudel, selleks talvel vastavalt tööpäeva lühendamisele. See oleks siis raudteel juba varem tuntud ja äraproovitud 10-tunnilise tööpäeva uuesti sisseseadmine, mille vastu aga kogu raudtee tööliskond seisab sajaprotsendiliselt. Minister pidas soovitavaks, et kutsühingu juhatus esitaks omalt poolt töölistele vastuvõetavama ratsionaliseerimise kava.

Rdt. tee- ja ehituste kuu- ja päevatöölise kutsühingu kõrval tegutseb väikese paralleelühinguna veel raudtee ehitustöölise kutsühing, mis teatud ringkondade kaastoimel loodi 1933. a. valitsenud öhkkonnas. Kuna uue töövõtjate kutsühingute seaduse kohaselt ühe kutsela või tööharu kohta võib ühes ja samas piirkonnas olla ainult üks kutsühing, siis peab üks nimetatud ühinguist tulevikus likvideeruma. Esialgu saavutati mõlema liinitöölise kutsühingu vahel põhimõtteline kokkulepe ühinemiseks. Nõupidamisest osavõtnud k.-ü. vahel asuti üksmeelsele seisukohale, et ühinemine Eesti Raudtee Töölise Ühiseusega ei ole niipea võimalik, eriti struktuuriliste ja tehnilist laadi küsimuste tõttu. Viimasega pooldati liidu loomise moodust.

Kutsühingu juhatuse korraldusel toimus Tallinnas 27. novembril s. a. Tallinna ja Nõmme ümbruskonna ülesõidukoha valvurite koosolek, kus arutati kutsühingulisi ja organiseerimise ning valvurite teenistuslike ja majanduslike küsimusi.

4. detsembril s. a. tuli kokku Tallinnas kutsühingu algatusel järjekordne Rdt. Talituse Ehitusameti tööliskogude üleriiklik koosolek. Koosoleku päevakorras oli peale kutsühinguliste küsimuste raudtee töölise põnevaimad päevaküsimused, nagu palgad, riievarustuse küsimused, tööpäeva pikendamine kavatsus suvekuudel, raudteede komertsialiseerimine jne. Transportöölise tööaja küsimuse arutamiseks Genfi töökonverentsil kõnles koosolekul rvl. L. Johanson.

Kullasepad tahavad kõrgemaid palku.

Kullasepatöölise kutsühingu üldkoosolekul kaaluti palgaolude parandamise küsimust ja otsustati, et iga tööline alustaks individuaalselt oma tööandja juures palgakõrgendamise nõudmist. Töötasude allasurumiseks aitavad kaasa ka välismaalt sisseveetavad hõbeasjad, mis on osalt odavamad kodumaa saadustest. Välismaa saaduste sissevedu tuleks piirata. Pikemalt sõeluti organisatsiooni vormi küsimust ja lõpuks otsustati jääda iseseisvaks kulla- ja kellaseppade ülemaailseks kutsühinguks. Metallitöölise ametiühinguga ei peetud võimalikuks ühineda.

Otsustati asutada kultuurtoimikond.

Kinomehaanikute tööstülist.

Kinomehaanikute organiseeritud käesoleval aastal sektsioonina elektrikute ühingu ja alustasid töötüli kinoomanikega, esitades neile kollektiivlepingu ettepaneku. Viimaks olid kinoomanikud sunnitud järele andma ja nõustusid rahuldama mehaanikute nõudeid palgade suhtes peagu kogu ulatuses. Kinoomanikud ei taha siiski kollektiivlepingut, kuid on valmis omalt poolt kindlustama mehaanikuile ja nende abidele 4 vaba puhkepäeva kuus. Palgalist suvepuhkust antakse neile teiste töölisega ühiseil aluseil. Haigestumise puhul maksaksid kinoomanikud neile 1 kuu jooksul terve palga ja kahe järgneva kuu kestes ½ kuu palga.

Õnnetusjuhtumite punuks kindlustaksid nad mehaanikuid surma ja invaliidsuse vastu töö juures kuni sellekohase seaduse ilmumiseni 1000—5000 krooniga, vastavalt kinode suurusele. Kindlustusmaksudest või preemiaist maksaks tööandja ⅔ ja töövõtja ⅓.

Pooltevahelised läbirääkimised on viimasel ajal jõudnud juba niikaugele, et arvatakse saavutada kokkulepe.

Autojuhtide tööaja küsimusest.

Tallinnas Börsi saalis peeti E. Autojuhtide ja Mototehnikute Ühingu üldkoosolek. Kokku oli tulnud ligi kakssada autojuhti. L. Johanson selgitas rahvusvahelise tööbüroo poolt liikmesriikidele saadetud küsimustikku autojuhtide tööaja korraldamise kohta, kuna tuleval aastal tuleb tööaja lühendamine jälle töökonverentsi päevakorda. Koosolek kiitis heaks juhatuse seisukohad küsimustiku suhtes, mille järele tööaja lühendamine tuleb teostada järkjärgult. Normaaltööandala pikakuseks võiks esialgu olla 48 tundi. Praegu töötatakse sageli täiesti piiramata aja jooksul. Katkestamatu sõit ei peaks kestma üle 7 tunni. Ületundide arvu ja tööaja kindlaksmääramisel tuleks alati arvestada kutsühingute seisukohti. Aastane ületundide norm oleks 75 tundi ja ületundide tasu peaks olema vastavalt olukorrale 50—200%. Katkestamatu puhkeaeg ööpäeva kohta peaks olema 16 tundi ja pühapäevadel 40 tundi. Kutsühingul peaks olema õigus teostada konventsiooni järelevalvet. Selleks tuleb seada sisse kontrollraamatud. Pikemate vaidluste järele võeti vastu otsus, et ka peremeeste tööaega tuleb piirata ühisel alusel teiste autojuhtidega, kuna ka nemad võivad väsinult tekitada liiklemisõnnetusi. Koosolekul tutvustas sekr. Maikallo koosolijaid Tallinna uue liiklemise sündmäärusega ja autojuhtide kohta käivate nõuetega.

Koosolekul toodi rohkesti näiteid praeguste väärnähtuste kohta autojuhtide tööajas. Samuti väideti, et autojuhte püütakse liigselt süüdistada autoõnnetuste põhjustajaina, kuna sageli on liiklemisõnnetustes süüdi ka jalakäijad j. m.

Kaevandustes töötavad elektrikud organiseerimisele.

Kaevandustes töötab umbes 60 elektrikut, kellega elektrikute ühing on astunud ühendusse. Lähemal ajal tahetakse kõik teha nende organiseerimiseks. Selleks peeti Kiviõlis vastav nõupidamine, millest võttis osa ka elektrikute ühingu esindaja.

Ahjutöölised tahavad jääda iseseisvaks.

Ahjutöölise koosolekul ettekantud tegevusaruandest selgus, et seni on kollektiivlepinguist kinni peetud ja vahekorrad tööandjatega on normaalsed. Töö- ja palgaolude korraldamine tuleb lähemal arutusele talvel, kuna siis lõpevad senised lepingud. Koosolekul arvati, et juhatus peab korraldama töövahetalitust ühingu kaudu kindlatel kellaegadel.

Organiseerimisküsimustes otsustati leida võimalus üleriigilise ahjutöölise ühingu loomiseks, ja kui see ei õnnestu, siis jääda tegutsema iseseisva ühinguna. E. Ehitus- ja Puutöölise kutsühinguga liitumist ei pooldatud. Organiseerimisküsimuste selgitamiseks otsustati saata provintsi osa ühingu juhatuse liikmeid ja juhatuse poolt selleks määratud isikud.

Nõuandenurk

KÜSIMUS 29: Kas võib töölist vallandada ilma ülesütleamiseta halva ülalpidamise puhul meistri poolt tema ajutisel eemalviibimisel määratud asetäitja vastu?

VASTUS: eitav.

Tööliste töölepingu seaduse § 18 p. 1 alusel võib vallandada töölist etteütlemata tööliste halva ülalpidamise puhul tööandja, tema leibkonnaliikmete või tööandja poolt määratud tööjuhatajate vastu. Meistri ajutisel eemalviibimisel käitisest meistri poolt määratud meistri asetäitja ei ole määratud tööandja poolt ega kuulu seepärast isikute hulka, kelle vastu halb ülalpidamine annaks õiguse lõpetada ülesütlemata või lepingu tähtaega ära ootamata töölepingut.

KÜSIMUS 30: Kas on kehtiv 3- või 4-nädalane ülesütleamise tähtaeg nende ehitustööliste suhtes, kes on töötanud samas käitisel üle kahe või üle viie aasta ja kellega tööleping on sõlmitud määramata ajaks?

VASTUS: eitav.

Tööliste Töölepingu seaduse § 13 teise lõike järgi on 3 või 4 nädalat töölepingu ülesütleamise tähtaeg määramata ajaks sõlmitud töölepingute puhul ainult nende tööstuslike käitiste tööliste suhtes, kus kaevandatakse maapõuevarasid, saadusi valmistatakse või ümber töötatakse, kui seesugused käitised töötavad vähemalt 5 töölisega. Ehituslikud käitised ei kuulu loetletud käitiste hulka.

KÜSIMUS 31: Kas võib tööandja päeva-pealt vallandada töölisel, toetudes tööliste töölepingu seaduse § 16-le aurukatla lõhkemise tagajärjel, kui töölisel aurukatla korrustust nägid ja sellele tööandja tähelepanu juhtisid?

VASTUS: eitav.

Tööliste töölepingu seaduse § 16 rakendub ainult sel korral, kui selles tähendatud sündmused on saanud ettevõtja süüta. On aga neis sündmusis süüdi tööandja lohakas, tema ettevaatamatus ja heaperemeheliku hoole puudumine tema poolt, kui ta näiteks pidi ette nägema aurukatla lõhkemise võimalust juba seepärast, et töölisel juhtisid ta tähelepanu sellele võimalusele, siis ei saa juttugi olla sellest, nagu aurukatla lõhkemises ei oleks tööandja ise süüdi. Sellepärast tuleb ülesseatud küsimusele vastata eitavalt.

KÜSIMUS 32: Töötan käitisel esimest kuu õppinud töölisena pärast õppinud tööliste eksami sooritamist. Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alusel on mul õigus veel kolm kuud selles käitisel õppinud töölisena edasi töötada. Käitisel puudub töölisnõukogu, mille valimist asusin organiseerima. Nüüd tööandja vallandas mind, pakkudes

ette kolme kuu palga. Keeldusin seda vastu võtmast. Kas on tööandja teguviis seadusepärane?

VASTUS: eitav.

Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse § 20 järgi on käitise haldaja kohustatud õppinud töölist pärast oskuseksami õiendamist kolm kuud edasi pidama töö enese juures ja maksma temale õppinud tööliste palga. Kuna käitises tööline ei saa töötada töölepinguta ja kohustus töölist enese juures tööl pidada iseenesest eeldab töölepingut, siis ei saa ka selle kolme kuu kestes töölisega töölepingut lõpetada, ülesütlemites lepingu lõpetamiseks sel korral oleksid tühised. Tööliste töölepingu seaduse § 13 viimne lõige annab küll tööandjale õiguse määramata ajaks sõlmitud lepingut lõpetada ülesütlemata, kui ta töölisel maksab palga, mida viimane oleks saanud ülesütlemites aja lõpuni, kuid see eeskiri käesoleval korral ei saa tulla rakendamisele järgmistel põhjustel:

Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse § 20 on erinorm Tööliste töölepingu seaduse § 13 suhtes ega räägi kohustusest kolme kuu palga maksa, vaid esijoonel kohustusest tegelikult tööl edasi pidada, ja selle kaudu keelab sellele aja jooksmul töölepingu lõpetamise. Kolme kuu kestes seepärast on tööleping erilaadne leping, teatavas mõttes seaduse eeskirjade läbi tähtajalisele lepingule ligindatud leping. Kui asuda seisukohale, mida tööandja esitab, siis loogiliselt võiks arvata, et ka töölisnõukogu liikmeid võiks vallandada, makstes neile ette palga kuni volituste lõpuni. See seisukoht ei leia aga kehtivatest seadustest toetust. Tööliste töölepingu seaduse § 13 viimane lõige saab käia ikkagi ainult nende juhtude kohta, kus muud erilised eeskirjad ei talkista selle rakendamist, nagu käesoleval korral. Neil põhjustel tuleb ülesseatud küsimusele vastata eitavalt. Valimisega töölisnõukokku või valimiskomisjoni pikeneb aga veelgi käitise vallandamise vastu.

KÜSIMUS 33. Kas hankeandja on kohustatud oma algatusel kinni pidama hankevõtjale väljamaksmisele kuuluvaid summast, kui ta teab, et töölistel on hankevõtjal palk saamata?

VASTUS: eitav.

Hankeandja poolt tööliste palkadeks hankevõtjale väljamaksmiseks kuuluvate summade kinnipidamine toimub Tööliste töölepingu seaduse § 10 alusel ainult asjaosaliste tööliste nõudel. Seesuguse nõude avaldamine on soovitatav tunnustajate juuresolekul ja selle järgi tuleb pöörduda nemdele summadele kohulik nõudmine.

I. Rebane.

Tegev toimetaja: *Lui Metslang*, vastutav toimetaja: *Anatol Renning*, väljaandja: Tööliskoda.
Ilmunud 8. detsembril 1938. a.

Tall. E. Kirj.-Mh. tr. Pikk 2. 1938.